

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Ekklesiologisk forflytning

En kvalitativ studie av en gruppe mennesker som har skiftet
tilhørighet i det kirkelige landskapet.

Arne Christian Rokseth

Veileder

Professor Tone Stangeland Kaufman

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH 5065: Masteroppgave i teologi (30 ECTS), Vår 2023

Antall ord: 23 858

Forord

Å skrive masteroppgave har for min del vært en ny og lærerik opplevelse. Jeg skal ikke underslå at denne vårens kombinasjon av prestejobb og skriving har bydd på utfordringer, og at det nå føles godt å nærme seg målstreken. Jeg sitter likevel igjen med en takknemlighet for å ha fått dypere innblikk i noen personers kirkelige utviklingsreise. Tematikken har interessert meg stort, og arbeidet har trolig også gitt språk til deler av min egen vandring.

Jeg vil takke min veileder Tone Stangeland Kaufman som med stort engasjement, presise råd og tydelige tilbakemeldinger har trukket meg tålmodig igjennom prosessen. Takk for at du hele veien hadde troen - og holdt motet mitt oppe.

Jeg vil også takke mine informanter for velvillig deltakelse. Takk for at dere slapp meg inn i deres erfaringsverden og delte på dypet av både gode og mindre gode opplevelser. Uten deres refleksjoner hadde det aldri blitt en avhandling.

Til slutt vil jeg takke mine kjære for stor tålmodighet og forståelse under de siste årenes studieløp. Dere har latt meg følge «drømmen» om en presteutdannelse i voksen alder – selv om det åpenbart, for noen av dere, virket lett surrealistisk i ville gjøre dette av egen fri vilje. En spesiell takk går også til min kjære kone, som har kommet med kloke innspill underveis, og bidratt med nyttig språkvask nå til slutt.

Ingunn, Andrea, Kristoffer og Isak Mathias – dere vil alltid være viktigst!

Sammendrag

Denne masteravhandlingen er en kvalitativ studie av en gruppe mennesker som har gjort forflytninger i det kirkelige landskapet. Med egen bakgrunn i det jeg vil kalle moderat-karismatiske trosfellesskap – og nå prestevikar i Dnk - finner jeg det spesielt interessant å se nærmere på «flytteprosessen» fra slike trosfellesskap til folkekirken. Man kan åpenbart også undersøke andre typer kirkelige forflytningsprosesser, men vandringsaksen fra moderat-karismatiske trosfellesskap til folkekirken er det valgte brennpunktet for dette prosjektet. Problemstillingen er som følger: *«Hvordan kan en ekklesiologisk forflytning fra moderat-karismatiske og evangelikale trosfellesskap til folkekirken beskrives og forstås?»*

Jeg har gjennomført fem dybdeintervju med informanter med bakgrunn fra henholdsvis Pinsebevegelsen, Misjonskirken, Ungdom i Oppdrag og det organisasjonskristne landskapet¹. Det teoretiske grunnlaget for avhandlingen er i hovedsak hentet fra fagfeltene ekklesiologi og spiritualitet. De ekklesiologiske perspektivene forankres primært i Knut Tveitereids fremstilling av doble ekklesiologiske teorier, samt i Tron Fagermoen og Solvor Mjøberg Lauritzens forskning rundt ulike teologiske profiler i trosopplæringen. Spiritualitetsteoretiske perspektiver hviler i stor grad på Harald Olsen og Tone Stangeland Kaufmans spiritualitetsforskning.

Analysen i denne studien viser at informantgruppen har vært igjennom en utvikling der de etter hvert har funnet seg bedre til rette i folkekirken enn i sine tidligere trosfellesskap. Informantenes utviklingsprosesser har primært gått langs tre linjer og innbefatter teologi, kirkeforståelse og spiritualitet. Et hovedargument er like fullt at de ser ut til å befinne seg i ulike mellomposisjoner i forhold til disse linjene. Samlet sett virker informantene til å ha slått seg til ro i folkekirken, tross noen uttalte mangler, fordi de her opplever større fleksibilitet og større romslighet - både teologisk, ekklesiologisk og spirituelt.

¹ Eksempelvis NLM eller Normisjon

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Formål og problemstilling	1
1.2	Begrepsavklaringer	2
1.3	Faglig sammenheng	3
1.4	Tidligere forskning	3
1.5	Avhandlingen i et nøtteskall	4
2	Teoretiske perspektiv	5
2.1	To ekklesiologiske idealtyper	5
2.1.1	Ekklesiologiske profiler	9
2.1.2	En elastisk mellomposisjon?	11
2.2	Teori om spiritualitet	16
2.2.1	Om begrepet spiritualitet	16
2.2.2	Ulike spirituelle uttrykksformer	18
2.2.3	Spiritualitetsbestemmende faktorer	20
2.2.4	Elementer fra Kaufmans forskning	21
2.3	Oppsummering	25
3	Metode	27
3.1	Forskningsmetode	27
3.2	Utvalg og rekruttering	27
3.3	Datainnsamling	29
3.4	Analyse og drøfting	30
3.5	Posisjonalitet og forskningsetikk	32
3.6	Forskningskvalitet	33
4	Tematisk analyse	35
4.1	Om informantene	35

4.2	Teologi og kirkeforståelse	36
4.2.1	Informantenes teologi og kirkeforståelse	36
4.2.2	Tidligere sammenhengs teologi og kirkeforståelse	40
4.2.3	Nåværende sammenhengs teologi og kirkeforståelse	43
4.2.4	Oppsummering, teologi og kirkeforståelse	46
4.3	Spiritualitet og trosutøvelse	47
4.3.1	Informantenes spiritualitet og trosutøvelse	47
4.3.2	Tidligere sammenhengs spiritualitet og trosutøvelse	51
4.3.3	Nåværende sammenhengs spiritualitet og trosutøvelse.....	54
4.3.4	Oppsummering, spiritualitet og trosutøvelse	56
5	Drøfting	57
5.1	En teologisk bevegelse	57
5.2	En ekklesiologisk bevegelse	59
5.3	En spirituell bevegelse	61
5.4	Oppsummering	65
6	Konklusjon og utblikk	67
6.1	Konklusjon på oppgavens problemstilling	67
6.2	Utblikk	68
7	Litteratur.....	70
8	Vedlegg	73
8.1	Samtykkeerklæring	73
8.2	Intervjuguide.....	77

1 Introduksjon²

Det kirkelige landskapet blir gjerne delt inn ulike kirkelige sammenhenger, hvor ulike vektlegging av både teologi og trosutøvelse kommer til uttrykk. Et annet aspekt kan dreie seg om kirkeforståelsen. Noen ser på kirken som det brede lag av folk, mens andre avgrensner den til å i større grad bestå av de aktivt troende. Flere av disse aspektene står sentralt i dette prosjektet. Mange av oss finner landingsplasser i dette terrenget, og slår oss til ro i en bestemt kirkelig sammenheng – gjerne der teologisk innhold, kirkeforståelse og åndelig uttrykk samsvarer med «den vi er», og hva vi kan stå inne for.

I denne avhandlingen ønsker jeg å rette søkelyset mot noen av de som velger å gjøre en forflytning i dette landskapet. Altså de som forflytter seg fra fast tilhold i en kirkelig sammenheng til en annen. Med egen bakgrunn i det jeg vil kalle moderat-karismatiske trosfellesskap finner jeg det spesielt interessant å se nærmere på «flytteprosessen» fra slike trosfellesskap til folkekirken. Man kan åpenbart også undersøke andre typer kirkelige forflytningsprosesser, men vandringsaksen fra moderat-karismatiske trosfellesskap til folkekirken er mitt valgte brennpunkt for dette prosjektet.

1.1 Formål og problemstilling

Formålet med denne oppgaven er å utforske en gruppe menneskers beskrivelser og opplevelser av sin egen vandring fra en kirkelig sammenheng til en annen. Intensjonen er slik sett å utforske fenomenet «ekkesiologisk forflytning» i en bestemt kontekst. Avhandlingen har som mål å kunne gi et lite bidrag til økt kunnskap innenfor norsk spiritualitet – og ekkesiologiforskning. Jeg håper også at dette prosjektet vil kunne løfte frem perspektiver til videre drøfting og utforskning.

Som problemstilling for denne avhandlingen har jeg valgt følgende formulering:

«Hvordan kan en ekkesiologisk forflytning fra moderat-karismatiske og evangelikale trosfellesskap til folkekirken beskrives og forstås?»

² Deler av teksten i kapittel 1, 2, 3 og 4 har jeg tidligere benyttet i et forprosjekt til denne avhandlingen. Eksamen MET 5010, høsten 2022 ved MF Vitenskapelig høyskole.

For å gi prosjektet ytterligere retning har jeg formulert to forskningsspørsmål:

1. *Hvilke faktorer ved tidligere og nåværende sammenhengs kirkeforståelse og teologi kan ha vært av betydning for forflytningen?*

2. *Hvilke faktorer ved tidligere og nåværende sammenhengers spiritualitet og trosutøvelse kan ha vært av betydning for forflytningen?*

I startfasen av dette arbeidet hadde jeg et tredje forskningsspørsmål knyttet til informantenes livshistorieperspektiv og mulige religionspsykologiske sammenhenger med dette. Underveis i prosjektet ble det behov for å gjøre begrensninger, og disse perspektivene er nå utelatt fra avhandlingen. Vedlagte intervjuguide inneholder imidlertid fortsatt spørsmålsstillinger tilknyttet denne tematikken.

1.2 Begrepsavklaringer

Selv om flere av oppgavens sentrale begreper vil utdypes i teorikapitlet, kan det like fullt være hensiktsmessig å gi en kort beskrivelse innledningsvis.

Ekklesiologi omtales ofte som «læren om kirken» og vil i denne oppgaven benyttes om ulike teologiske forestillinger om hva kirken er og bør være (Holmberg, 2019 s. 16). Slik sett vil ekklesiologien her både ha deskriptive og normative aspekt. Begrepet *kirkeforståelse* vil jevnlig benyttes synonymt med ekklesiologi.

Spiritualitet forstås som individuelt og kollektivt levd, erfart og praktisert religion (Graff-Kallevåg og Kaufman 2018, s. 31). Spiritualitet vil i denne teksten tidvis også omtales synonymt med trosspråk, trosuttrykk, trosutøvelse eller trospraksiser.

Begrepet *folkekirke* benyttes i størst grad om en kirkeforståelse der kirken forstås som bestående av de dømte og det brede lag av folket. Begrepet *trofelleskap* vil romme en tydeligere avgrensning, hvor kirken forstås som et fellesskap av de bekjennende og aktivt kristne (Hegstad 1999, s.68-71). Dette vil nyanseres og beskrives ytterligere etter hvert.

I min benyttelse av det *moderat- karismatiske* begrepet ligger det en todelt dimensjon. For det første dreier det seg om en karismatisk spiritualitet som gjerne kjennetegnes ved at den gir rom for følelseslivet og nådegavene – i tillegg til såkalte ekstraordinære ytringsformer som følge av dette (Olsen, 2006 s.52). For det andre ligger det i begrepet *moderat* et siktepunkt mot de

sammenhengene som har moderate elementer av slik karismatisk spiritualitet i seg. Uten at disse er markant eller ekstraordinært karismatiske³.

En del av de moderat-karismatiske trosfellesskapenes tilknytning til evangelikal tradisjon gjør det videre hensiktsmessig å forsøke å definere også dette begrepet. *Evangelikal* er i utgangspunktet en betegnelse på en gruppe konservative kirker og teologer, særlig i USA og Storbritannia (Hegstad, 2015 s. 284). Begrepet kjennetegnes videre av vekkelses – og misjonsdimensjonen, stor tillit til Bibelen som Guds ord, fokus på Jesus og på den enkeltes omvendelse og personlig tro (Dahle, 2020 s. 77 – 81).

1.3 Faglig sammenheng

Avhandlingens innhold og problemstilling befinner seg i skjæringspunktet mellom systematisk og praktisk teologi. De dogmatiske aspektene ved både ekklesiologien og spiritualiteten sorterer under den systematiske teologien som faglig disiplin. Prosjektets fokus på hvordan disse aspektene erfares, oppleves og omsettes i praktisk handling vil likevel plassere avhandlingen som helhet innenfor den praktiske teologien.

1.4 Tidligere forskning

Det har vært krevende å finne frem til tidligere forskning rundt fenomenologiske forflytninger tilsvarende det jeg sikter mot i denne avhandlingen. Gjennom søk i både Oria og Google Scholar, med ulike ordkombinasjoner rundt kirkelig og religiøs forflytning, utvikling eller endring, har jeg ikke lyktes i å finne stoff som direkte berøre denne avhandlingens hovedtematikk. Mange av funnene har dreid seg om religiøs utvikling i religionspsykologisk forstand, og slik sett omhandlet menneskelig utvikling i samspill med religion. Som tidligere nevnt er disse aspektene utelatt i avgrensningen av dette prosjektet. Det skal like fullt nevnes at Erling Birkedals longitudinelle studie om religiøsitet fra barndom til voksen har interessante berøringspunkt med deler av mitt stoff. Blant annet gjelder dette de av hans informanter som med spesifikk erfaring med religion fra barndommen, er på et annet sted i voksen alder enn tidligere i livet (Birkedal, 2020 s. 41 -88). Birkedals analytiske forankring i

³ Jeg har bevisst utelukket eksempelvis trosbevegelsen eller frittstående pentekostale sammenhenger utenfor pinsebevegelsen.

religionspsykologiske perspektiv gir likevel ikke studien direkte tilknytning til denne avhandlingens hovedanliggende.

Mitt siktepunkt mot tidligere forskning har dermed blitt å finne frem til tidligere forskning og teoretisk kunnskap som kan brukes til å tolke, forstå og diskutere mine informanternes utvikling og forflytning – i lys av ekklesiologi og spiritualitet i norsk og nordisk kontekst. I forhold til ekklesiologien har jeg forsøkt å finne frem til de historiske og teologiske linjene som ser ut til å ha preget vår kirketenkning de siste århundrene. I forhold til spiritualitetsteori har jeg vært opptatt av å i størst mulig grad forankre slike teorier i norsk kontekst – for å sikre fortolkningslinjer og diskusjon til «hjemlige» forhold. Mye av spiritualitetsforskningen hviler på utenlandske stemmer som blant annet Gordon Lathrop, Philip Sheldrake, Paul Heelas og Linda Woodhead (Løvland, 2021 s. 10). Selv om jeg også berører stoff fra noen av disse, vil Harald Olsens og Tone Stangeland Kaufmans forskning primært være den jeg benytter i drøfting og diskusjon av denne avhandlingens funn rundt spiritualitet og trosutøvelse.

1.5 Avhandlingen i et nøtteskall

Prosjektet bygger på empiri fra fem forskningsintervju som er gjort med informanter som har bakgrunn fra ulike moderat-karismatiske trosfellesskapssammenhenger i Norge. Til etablering av materialet ble det benyttet semistrukturerte dybdeintervju (Anker, 2020 s. 38). Øvrige metodiske valg vil bli beskrevet nærmere i metodekapitlet. (kapittel 3) Teoriperspektivene presenteres i kapittel 2 og består i hovedsak av ulike ideal, modeller og profiler rundt kirketenkningen, i tillegg til spiritualitetsteoretiske perspektiver. Det empiriske materialet ble transkribert kort tid etter intervjuene, og er grunnlaget for det skriftlige materialet som blir analysert og presentert i analysekapitlet. (kapittel 4) En nærmere presentasjon av de fem informantene vil også bli gjort i starten av dette kapitlet. I drøftingskapitlet (kapittel 5) blir mine funn og hovedargumenter holdt sammen med oppgavens teoretiske perspektiv i et forsøk på å øke forståelsen av det fenomenet jeg ønsker å se nærmere på. I kapittel 6 forsøker jeg å samle trådene på en slik måte at analysens helhetsbilde kommer frem i en konklusjon. Deretter reflektere jeg kort rundt noen tanker jeg sitter igjen med etter arbeidet med dette prosjektet, og løfter frem mulige perspektiv til videre forskning.

2 Teoretiske perspektiv

Det teoretiske grunnlaget for denne masteravhandlingen er i hovedsak hentet fra fagfeltene ekklesiologi og spiritualitet. De ekklesiologiske perspektivene forankres primært i Knut Tveitereids fremstilling av doble ekklesiologiske teorier, samt i Tron Fagermoen og Solvor Mjøberg Lauritzens forskning rundt ulike teologiske profiler i trosopplæringen. Avhandlingens spiritualitetsteoretiske perspektiver hviler i stor grad på Harald Olsen og Tone Stangeland Kaufmans spiritualitetsforskning.

Teorigrunnlaget bidrar forhåpentligvis både som en overbygning for det fenomenet jeg ønsker å se nærmere på, og som en veiviser inn i de ulike aspekter empirien avdekker. En målsetning med teoriperspektivene har vært å gi prosjektet et rammeverk for analyse og diskusjon. Videre har jeg ønsket å gi informantenes erfaringer et språk, samt å skape best mulig dialog mellom empiri og teori. Mens deler av teorien er benyttet som utgangspunkt for prosjektet, har andre perspektiver gradvis vokst frem gjennom arbeidet med analysen av datamaterialet. Bruken av teori er altså forsøkt gjort i et vekselvirkende samspill med empirien, og gir dermed oppgaven en abduktiv tilnærming (Anker, 2020 s.59-60). Dette vil jeg redegjøre nærmere for i metodedelen.

I den første delen av dette kapitlet ønsker jeg å se nærmere på ulike ekklesiologiske idealtyper og profiler, før jeg videre berører teori rundt spiritualitet og trospraksiser. Teorimaterialet som helhet er forsøkt skrevet empirinært frem, for å tydeliggjøre en mulig tre-spektret profiltenkning - bestående av to idealtyper og en mellomposisjon. Hovedtrekkene i denne tredelingen vil jeg underveis og mot slutten av dette kapitlet fremstille i en forenklet tabell, hvor både ekklesiologi og spiritualitet er foreslått samlet i profilspesifikke kategorier (se s.15 og s.26).

2.1 To ekklesiologiske idealtyper

Hva kirken er og skal være, har i lengre tid vært gjenstand for debatt. Ulike idealer og modeller har preget ordskiftet og skapt engasjement. I følge professor i kirkehistorie, Aud V. Tønnesen er det, med opphav i de tyske teologene Friedrich Schleiermacher og Johann Hinrich Wichern, mulig å spore to idealtyper helt tilbake til første halvdel av 1800-tallet. Hos Schleiermacher ble kirken forstått som dypt forankret med det allmenne folk, og som en forening mellom kirke og folk i opposisjon mot samtidens statsmakts-regulering av kirken. Kirken ble betegnet og forstått som *en kirke både gjennom og av folket*. Wichern gav derimot uttrykk for en annen kirkelig

forståelse. I sitt indremisjonsprogram på midten av 1800-tallet slo han fast at kirken ikke skulle være en kirke gjennom folket, -men *en kirke til folket*. En kirke av hele folket forelå ikke som en realitet for Wichern. I hans tanke var folket en gruppe som kirken skulle bidra til gjenkristning av. Den bevisste kristne fikk dermed en tydeligere rolle i kirken, og folket ble sett på som evangeliseringsobjekt. Kirken skulle prege både kultur og folk, slik at folket kunne bli Guds folk (Tønnesen, 2014 s. 4-5).

Tønnesen fremholder at disse kirkemodellene på mange vis også har preget den ekklesiologiske debatten, og nærmest fungert som en analytisk ramme for å fange opp noen av de strømningene som har fulgt kirketenkningen også her til lands igjennom de siste 150 år. Gisle Johnsons kamp mot grundtvigianismen og dens forening av kirke og kultur, viste en tydelig bredside mot Schleiermachersk tankegods. Den johnsonske vekkelsens avgrensning fra den almenne kultur, og tydelige skille mellom omvendte og døpte, lå på samme tid tett på Wicherns tenkning. Et nokså tydelig eksempel på at denne kirkedebatten fortsatte, var den tydelige polemikken mellom Ole Hallesby og Ronald Fangen i årene rett etter krigen. Hallesby på sin side mente at den allmenne kulturen var til fare for den kristne, og som «smittefarlige basiller» å regne. Å skille mellom det kristelige og verdslige ble avgjørende. Fangen på sin side argumenterte for at hele mennesket var Guds skapning og dermed måtte kulturbegrepet og kirken romme alt i menneskets dennesidige liv (Tønnesen, 2014 s. 5-6).

Denne todelte kirketenkningen blir hos Knut Tveitereid, førsteamanuensis i praktisk teologi, omtalt som binære eller doble ekklesiologiske teorier. Tveitereid beskriver dette som «teorier som fremstiller kirken som et motsetningsfullt spenningsforhold mellom to poler» (Tveitereid 2018, s.200). Med bakgrunn i både religionssosiologien og missiologien finner Tveitereid understøtte for dette i ulike teoretiske beskrivelser.

Religionssosiologen Max Weber fremstilte allerede på starten av 1900- tallet en typologi som fremhevet at all organisert religion befinner seg i spennet mellom *kirke og sekt*. Sektbegrepet er hos Weber dog ikke likestilt med den negative tilknytningen vi finner i vår dagligtale, men beskriver i større grad valgte kirkelige fellesskap – gjerne i opposisjon mot den etablerte kirke. Det bevisste valget står dermed sentralt i Webers sekt-tenkningen, og blir en motsats til kirken som et fellesskap bestående av majoriteten i et samfunn, hvor medlemmene er kommet til gjennom fødsel og kultur, mer enn gjennom bevisste valg (Tveitereid 2018, s.201).

Den amerikanske missiologen Ralph D. Winter presenterte på 70- tallet begrepene *sodalitet* og *modalitet* for å beskrive noe av det samme tankegodset. Med utspring i det latinske «sodalis», -kamerat, kunne kirken betegnes som et søskenfelleskap av troende. Begrepet «modè» med betydningen allment eller vanlig, beskrev på den annen side modaliteten som en gitt kulturs mest utbredte og allmenne kristendomsform (Tveitereid 2018, s.201).

En tredje innfallsvinkel rundt dette finner Tveitereid hos teologene David Janzen og Ivan J. Kaufmann. I sine publikasjoner beskriver de kirken som både *institusjonell* og *intensjonal*. Deres anliggende er at det i enhver kirke til enhver tid også vil være intensjonelle bevegelser. Fellesnevneren for disse er gjerne at de har hatt utspring i ordener eller organisasjoner, og har sitt bærende element i en felles visjon eller intensjon (Tveitereid 2018, s.201).

I vår norske kontekst har denne binære kirkestrukturen også vært gjenstand for teologisk debatt de siste tiårene. Med ulike begreper har flere bidratt til ett ordskiftet rundt kirkens ulike brofester og brennpunkt. Blant annet beskrev Knut Lundby på slutten av 80-tallet kirken i spennet mellom troskollektiv og folkekirke, mens Harald Hegstad fra midten av 90-tallet løftet fram samspillet mellom kirken som trosfelleskap og folkekirke (Tveitereid 2018, s.201). Hos Tveitereid fremstilles ulike begrepsbruk rundt denne tenkningen i følgende tabell:

Weber	Sekt	Kirke
Winter	Sodalitet	Modalitet
Kauffman m.fl.	Intensjonell	Institusjonell
Lundby	Troskollektiv	Folkekirke
Hegstad	Trosfelleskap	Folkekirke
Skard Dokka	Foreningskristendom	Kirkekristendom
Aagedal	Gudstjenestemenighet	Ritekirke
Skarsaune	Synagogereligion	Tempelreligion
Wenell	Minoritetskirke	Majoritetskirke
Balsnes/Mosdøl	Relevanskirke	Annerledeskirke
Ellipsemodellen	Bedehus	Lokalmenighet
Hope	Vekkelseskristendom	Opplæringskristendom
Welle	Foreningslinjen	Embetslinjen

Tabell 1: Oversikt over doble ekklesiologiske teorier. Tveitereid, 2018 s. 202 (Gjengitt med tillatelse)

I denne avhandlingen har jeg måttet gjøre et valg omkring hvilke begreper jeg skal la være førende for min diskusjon rundt forflytning innad i kirkelandskapet. Selv om flere av de overnevnte beskrivelsene godt kunne vært valgt, har jeg landet på å holde meg til Harald Hegstads ordpar; *trofelleskap og folkekirke*. Hos Hegstad finner jeg de uttrykkene som virker mest fremtredende i mine informantenes språkvalg rundt tematikken, og samtidig en helhetlig positiv forståelse av kirken som et både og – og ikke et enten eller (Hegstad 2009). Som et motsetningsforhold til dette kan det nevnes at i særdeleshet Knut Lundby så på troskollektivet som en trussel mot folkekirkens evne til å være åpen og inkluderende (Lundby 1987).

I korte trekk blir folkekirken hos Hegstad forstått som en kirke bestående av de dømte og «folk flest» - og ikke ansett som de religiøse spesialistenes kirke. Begrepet trofelleskap rommer derimot en tydeligere avgrensning mot at kirken er fellesskapet av de bekjennende og aktive kristne (Hegstad 1999, s.68-71; Hegstad 1996). Hos Hegstad holdes disse to forståelsene like fullt frem som typologier som kan og bør leve side om side, også innad i folkekirken. Som i en dobbel sosial skikkelse, eller i en kirke med to dimensjoner (Hegstad, 2009 s. 98). Slik jeg ser det forsøker altså Hegstad til en viss grad å holde Wichern`s og Schleiermacher`s tankegods sammen.

Mange vil nok være enig i at en kirke med to dimensjoner er et ønsket bilde av den store folkekirken, og at flere Dnk-menigheter også fremstår slik. Samtidig er mitt inntrykk at realiteten er annerledes mange steder, og at trofelleskapene i stor grad lever utenfor folkekirken - i egne eller tilsluttede sammenhenger⁴. Også i mine informanternes uttalelser bekreftes en slik tenkning, og det er med utgangspunkt i en slik «realitetsorientering» jeg har valgt å kategorisere *forflytningsprosessen* i dette prosjektet fra trofelleskap til folkekirke.

Informantenes tidligere sammenhenger vil i denne oppgavens kontekst derfor bety organisasjonstilknnyttede fellesskap og frikirkelige og pentekostale sammenhenger også utenfor Dnk-paraplyen. Trofelleskapsforståelsen i den todimensjonale ekklesiologien bærer imidlertid elementer i seg som jeg mener berører kirkeforståelsen også hos flere kirkesamfunn, og dermed gir denne oppgavens definerte forflytningsprosess et hensiktsmessig utgangspunkt.

⁴ Misjonsorganisasjoner som har tilknytning og samarbeid med Den norske kirke. Eksempelvis Normisjon.

Det skal nevnes at det har vært noe krevende å finne offisiell ekklesiologi fra frikirkelige eller pentekostale sammenhenger til bruk som sammenligningsgrunnlag rundt kirketenkingen. I noe grad tenker jeg dette skyldes at flere av disse kirkesamfunnene har en kongrasjonalistisk⁵ struktur – og dermed ikke en felles definert forståelse. Der man likevel ser tilløp til ekklesiologisk innramming, er tendensene slik jeg ser det, nokså tydelig i retning av en Wichernsk tenkning om kirken som et fellesskap av det aktivt troende folk. Hos den pentekostale teologen Terje Hegertun beskrives pentekostal ekklesiologi som en levd realitet mer enn en tematisert teologi. Videre omtales menigheten som et fellesskap der Ånden deler ut sine gaver, og man først er en del av fellesskapet når man aktivt har latt seg integrere (Hegertun, 2015 s. 165 – 184). Hos dosent i praktisk teologi ved Ansgar høyskole⁶ Lars Råmunddal benyttes Kristi-kropp metaforen som et ekklesiologisk nøkkelbegrep. Her fremheves menigheten som det nye Guds folk, og kirken blir definert som i verden, men ikke av verden. Kirken er altså et aktivt gudsfolk som er kalt ut av verden, med et frelsesbudskap til verden (Råmunddal 2020, s.41- 61). I Frikirkens grunnlagsdokumenter ser vi også tendenser til en ekklesiologi hvor kirken tydelig består av de aktivt troende. Kirken defineres som en kirke nedenfra, bestående av de aktivt troende som i et nedenfra-perspektiv er satt til å både være kirke og å styre kirken – uten å være underlagt et statlig styre (frikirken.no).

2.1.1 Ekklesiologiske profiler

For å få ytterligere grep om nyanseforskjellene i denne oppgavens to ekklesiologiske idealtyper, kan det være nyttig å se nærmere på hva som mer bestemt kjennetegner profilene i disse typologiske modellene. En slik utvidet profilbeskrivelse vil også kunne gi et mer presist og bredere analyseredskap i møte med dette prosjektets empiriske materiale, samtidig som modellene fylles med mer liv og innhold. Profilbeskrivelsene dekker både kirkeforståelse og teologisk forankring. Selv om elementer av dette åpenbart berøres både hos Hegstad og andre som er nevnt i dette kapitlet, har jeg valgt å gå tetter på MF-forskerne Fagermoen og Lauritzens undersøkelser rundt teologiske profiler i trosopplæringen. Hos disse mener jeg å finne en fremstilling som på en spesiell måte gir verdifulle aspekter til nettopp dette prosjektet - til tross for at deres forskningsblikk primært rettes mot trosopplæringen.

⁵ Kirkelig styresett der hver menighet har selvstyre i alle spørsmål rundt lære og disiplin (snl.no/ kongresjonalisme)

⁶ Teologisk høyskole tilknyttet Misjonskirken i Norge.

Når det gjelder teologiske profiler tenkes det, til forskjell fra ekklesiologiske idealtyper, mer på overgripende teologiske mønstre og tilnæringsmåter enn direkte teologiske innhold (Fagermoen og Lauritzen 2018, s. 7-8). Disse profilene kan altså bidra til å gi et utvidet bilde av hva disse ulike ekklesiologiske sammenhengene ser ut til å være mest opptatt av.

Hos Fagermoen og Lauritzen deles de teologiske profilene inn i fire kategorier som ikke direkte plasseres inn i denne oppgavens todimensjonale ekklesiologitenkning. I beskrivelsen av disse kategoriens teologiske tilhørighet forankres de likevel – to og to – i profiler som nettopp ligner trosfellesskap- og folkekirketenkning (Fagermoen og Lauritzen 2018, s. 42, 45, 47 og 49). Ved å plassere disse fire teologiske profilene i to hovedkategorier, gis dermed naturlige berøringspunkt med denne oppgavens doble ekklesiologiske vektlegging. I det følgende vil forsøke å gi en komprimert fremstilling.

Trosfellesskapsprofilen

De to profilene Fagermoen og Lauritzen betegner som *budskaps – og fellesskapsteologien* vil på mange vis slik jeg ser det høre til under trosfellesskapsekklesiologien. Her blir betydningen av felleskapet tillagt stor vekt, og hensikten med fellesskapet er å støtte og gi næring til den enkeltes tro. Tro handler om å være i relasjon til Gud og andre troende, samt å utøve trospraksiser sammen med andre. Noe av det som ellers kjenner seg utprofilen er sterkt fokus på troens kognitive innholdsside, og videreformidling av det sentrale kristne budskapet - gjerne med vekt på Jesus-sentret forkynnelse og styrking av den enkeltes tro. Kirken forstås som fellesskapet av mennesker som er en integrert del av gudstjenestefellesskapet. Profilen kan på enkelte vis ses på som nærliggende den teologiske tradisjonen som ofte knyttes til det kristne organisasjonslivet og bedehusbevegelsen, og internasjonalt gjerne defineres med benevnelsen evangelikal teologi. (Fagermoen og Lauritzen 2018, s. 42-46)

Folkekirkeprofilen

Folkekirkeprofilen finner trolig best forankring i de to teologiske profilene Fagermoen og Lauritzen betegner som *tradisjons- og kontekstteologien*. Et viktig anliggende her er å holde sammen det kirkelige og det folkelige – det hellige og det alminnelige. Og man ønsker å bygge ned skillet mellom de som er innenfor og utenfor. Det individuelle fokuset tones også ned, og kollektivet trer frem. Tro og kirke er noe man først og fremst gjør sammen, mere enn enkeltvis

– selv om felleskapsdimensjonen nødvendigvis ikke tillegges stor vekt. Formidlings fokus er gjerne innføring i kirkens tro og tradisjon, og teologien bærer dynamiske elementer i seg, ved at den formes av den lokale konteksten, kulturen, og samtiden den er en del av. Teologien fremstilles ikke som et ferdig system eller en ferdig pakke, men er noe man kan forhandles med. I kirkeforståelsen løfter man frem kirkens radikale åpenhet. Kirken er for alle, og et sted der det verken kreves eller forventes noe av de deltakende. Dåpen er eneste gyldige kriterium for kirketilhørighet og kirken er tilgjengelig for alle, uavhengig av bakgrunn og livssituasjon. Profilenes teologiske tilhørighet, slik de presenteres her, kan nok sies å ha dype røtter i norsk og skandinavisk lutherdom. Gjennom både Grundtvig og de svenske 1900-tallsteologene Billing og Wingren har denne folkekirkelige tradisjonen fastholdt en nær sammenheng mellom det kristelige og det folkelige, og hatt en nokså uttalt front mot pietismen og vekkelsesbevegelsen, (Fagermoen og Lauritzen 2018, s. 46-52).

2.1.2 En elastisk mellomposisjon?

I sin fremstilling av overnevnte profiler er Fagermoen og Lauritzen påpasselige med å nevne at de har vært opptatt av å skrive frem det egenartede og karakteristiske ved disse typologiene. Profilene i rendyrket form representerer nok mere en konstruksjon der noen trekk er forsterket og andre tonet ned. Dermed kan de bli stående som i overkant idealtypiske og har behov for nyanser og kanskje mindre kategoriske skillelinjer (Fagermoen og Lauritzen 2018, s. 42).

I mitt datamateriale møter jeg også til dels sammensatte og nyanserte bilder av informantenes betraktninger rundt hva kirken er og bør være. Videre møter jeg også en kompleksitet i hva som har vært avgjørende med tanke på deres forflytning – og i hva som eventuelt kan oppleves mangelfullt i den ene eller andre sammenhengen. For å møte dette tilstrekkelig i oppgavens analyse- og drøftingsdel, kan det derfor være nyttig å trekke inn perspektiver som også rommer nyanser og mulige mellomposisjoner.

Slike aspekt kan vi hos Tveitereid blant annet finne i den tyske teologen Ernst Troeltsch. Da han for over hundre år siden bearbeidet Webers nevnte sekt-/kirke typologi kom han opp med en tredje kategori som ble kalt den «mystiske» typen. Uten at det nødvendigvis var så mye mystisk ved denne, vektla den en type religiøst fellesskap med rom for individuelle erfaringer og det vi i dag gjerne kaller spiritualitet. Denne tredje typologien skilte seg både fra «kirkens»

objektiverte tro og fra «sektens» kanskje for intense gruppedynamikk. Tveitereid påpeker at det med tiden er flere som har stoppet opp ved Troeltsch's «tredje vei». Det finnes blant annet spor av dette hos den tyske teologen Ulrich Schmiedel, som med røtter i Troeltsch har utviklet det han benevner som en *elastisk ekklesiologi* for vår tid. Noe av det som i våre dager kjennetegner dette er en søken og lekenhet etter å finne gull i både nye og gamle tradisjoner, og stadig utfordre tilvante mønstre på jakt etter gode hybridiserte tredje typer (Tveitereid 2018, s.203-204). Sett fra mitt ståsted, kan elastisk ekklesiologi også handle om å nettopp løse opp i noe av de tradisjonstunge doble sporene nevnt ovenfor, og la teologiske kategoriserte kirkeprofiler blandes i interessante nye hybridløsninger. I det følgende vil jeg presentere to eksempler jeg mener bærer noe av denne dimensjonen i seg.

En fellesskapssøkende folkekirke-eklesiologi ?

Den svenske teologen, og nåværende Stockholms biskopen, Andreas Holmberg har i sin doktorgradsavhandling fra 2019 gjort en interessant studie av det han kaller levde ekklesiologi i den svenske kirken. Fokuset har spesielt vært rettet mot svensk-kirkelige forsamlinger i flerkulturelle miljøer med lav tilhørighet til den svenske kirken. Med levde ekklesiologi mener Holmberg en ekklesiologi som har blitt formet av folks levde liv og deres erfaringer med å tilhøre kirken. Holmberg omtaler dette som en ekklesiologi som er mere verb enn substantiv, og som skapes og leves frem i kirkelige forsamlinger. Denne kirkefortåelsen er ikke nødvendigvis sentral-kirkelig ekklesiologi – eller akademisk ekklesiologi. I Holmbergs studier synliggjøres dette gjennom en noe avvikende tenkning mellom den levde og den mer sentral-kirkelige forståelsen. Aspekter av diskrepansen mellom levde og «offisiell» ekklesiologi lar Holmberg møtes i avhandlingens andre del (Holmberg 2019, s. 16 -27).

Denne oppgavens ramme og fokus gir ikke rom til å berøre alle aspektene og nyansene ved Holmbergs forskning, men jeg vil gjerne stoppe opp ved en dimensjon – nemlig fellesskap. I det empiriske materialet fremtrer den levde ekklesiolgien som en tydelig fellesskapssøkende ekklesiologi. Fellesskap er en viktig dimensjon i folks forståelse av hva kirke skal være, og er ifølge Holmberg samtidig noe som den svensk-kirkelige ekklesiolgien gjennom hele 1900 tallet har forsømt. Teologen Jan Eckerdal betegner det som den svenske folkekirketeologiens kanskje mest brysomme og største svakhet (Holmberg 2019, s 251). Nytilsatt erkebiskop i Svenska Kyrkan, Fredrik Modèus, følger videre opp med å si at «den svenske kirken er for redd for det historiske ropet om ikke å bli en lukket kirke, mens framtiden roper om at felleskap behøves»

(Holmberg 2019, s 269). Holmberg selv foreslår gjennom induktivt utarbeidede fellesskapstypologier -tilpasset realiteten i svensk kontekst- å jobbe for at den svenske kirken ser på hvordan de i større grad kan legge fellesskapsdimensjonen inntil egen ekklesiologi (Holmberg 2019, s 249 -272).

Blant Holmbergs funn kommer det tydelig frem at respondentene ønsker at kirken skaper og legger til rette for møteplasser og fellesskap. I hans analyse kategoriseres også dette ønsket om fellesskap i noen ulike fellesskapstyper. De mest fremtredende er «virksomhetsfellesskapet» og «torgfellesskapet» - hvor henholdsvis det å gjøre en oppgave eller aktivitet sammen, og det å kunne komme og gå som man vil, er viktig. Det aktivitetsrelaterte fellesskapet med litt løse og uforpliktende rammer, ser på mange vis ut til å være den levde ekklesiologiens ønske. I tillegg kommer det også frem et ønske om at disse fellesskapene skal være preget av både åpenhet og tydelighet. I dette ser det ut til å ligge et ønske om en radikal åpenhet for alle, samtidig som kirken er tydelig i sin kristne profil og fremstår som veiviser til tro. Åpenhet og tydelighet blir i Holmbergs funn ikke sett på som motpoler, men som viktige gjensidige forutsetninger for hva kirken skal være (Holmberg 2019, s 143 -178).

Gjennom sin forskning identifiserer Holmberg, slik jeg ser det, en utfordring til den svenske sentral-kirkelige ekklesiologien i retning av noe som kan ligne Schmiedels elastiske ekklesiologi. Det kan virke til å være behov for å rive ned noen av de idealtypiske skillelinjene vi blant annet ser i Fagermoen og Lauritzens typologiske fremstilling. Trosfellesskapsprofilens fellesskapsteologi ber her om innpass i det svenske folkekirkelige landskap – vel og merke på sin egenartede måte.

En kontekstteologisk trosfellesskaps-eklesiologi?

Hos den amerikanske forskeren Diana Butler Bass møter vi også interessante aspekter som jeg mener bærer noe av dette tredje sporet i seg. Professor i praktisk teologi, Tone Stangeland Kaufman, presenterer i sin bok bygd på egen doktoravhandling (Kaufman 2017), Butler Bass`s perspektiver på endringer hos en del amerikanske kirker. Selv om Kaufmans, og til dels også Butler Bass`s perspektiver i stor grad berører spiritualitetsteori, er det også her kontaktpunkt med ekklesiologien. Kaufmans perspektiver fra egen avhandling vil jeg for øvrig komme nærmere tilbake til i oppgavens andre teoridel.

Butler Bass fremholder at det har vært en interessant endring i en del amerikanske protestantiske kirker, som har bidratt til revitaliserte kirkelige forsamlinger. Hun argumenterer for at denne endringen ikke kan begrunnes i tidligere antakelser om at det er de konservative kirkene som vokser. Teologien i mange av kirkene Butler Bass studerte ligger nærmere det man kan kalle moderat til liberal teologi. En faktor som ble tillagt stor vekt i Butler Bass's studie, er betydningen av å både være intensjonelle og såkalte praktiserende kirker. Med dette mener Butler Bass at kirker som gir rom for intensjonelle trospraksiser, opplever en annen vitalitet enn institusjonelle kirker som opprettholder en etablert og tradisjonell fremtoning – uavhengig av teologisk retning. Intensjonelt praktiserende forsamlinger baserer seg i større grad på aspekter som valg, forpliktelse og involvering, og har av den grunn også en større fellesskapsbyggende dimensjon. Intensjonelle kirkegjengere har dessuten større fokus på disippelskap og åndelig utvikling, og betrakter seg gjerne selv som pilgrimer som blir formet av sin tro ved deltakelse i praksiser. De revitaliserte kirkene har videre omfavnet et større spekter av spirituelle tradisjoner. Flere av disse praksisene har også røtter i gamle kristne tradisjoner – og oppstår igjen i såkalte re-tradisjonaliserte uttrykksformer. Dette re-tradisjonaliseringsbegrepet forankres gjerne i gamle kristne tradisjoner og trospraksiser, som har blitt omarbeidet for å passe bedre til nåtidens kontekst. Et annet interessant aspekt ved dette er at Butler Bass videre nærmest definerer disse kirkegjengerne som både post-liberale og post-evangelikale. Med en kritisk refleksjon over sin egen tidligere tradisjon, finner de sammen i fellesskap hvor ønske om involvering og praktisering nærmest overskygger tidligere teologiske skillelinjer (Butler Bass 2004, s.7-90; Kaufman 2017, s.76 – 81; Kaufman, 2012 s. 46-48 og 53). Både spirituelle tradisjoner og intensjonelle trospraksiser vil jeg se nærmere på i teoriperspektivene rundt spiritualitet.

Slik jeg tolker Butler Bass, ser vi også her tendenser til en ekklesiologi som befinner seg i et type mellomrom. Midt i mellom de idealtypiske kategoriene jeg tidligere har berørt i denne teksten. Med utgangspunkt i Butler Bass's anliggender kan den nevnte folkekirkeprofilens kontekstteologi her legges inntil trosfellesskapsprofilen, og skape trosfellesskap med noe nedtonet budskapsteologi - og dermed større teologisk undringsrom. På samme vis kan trosfellesskapsprofilens fellesskapsteologi legges inntil folkekirkeprofilen og styrke fellesskapsdimensjon, gjennom større fokus på felles trosutøvende praksiser.

Disse ulike aspektene og profilerspektivene jeg så langt har redegjort for, ble ikke fremstilt for informantene i intervju situasjonen. De har som nevnt til hensikt å fungere som et teoretisk utgangspunkt for fenomenet jeg studerer, og samtidig bidra som hensiktsmessige analytiske rammeverk. Intensjonen er å speile disse perspektivene opp imot informantenes beskrivelser av egen tenkning, og på den måten forsøke å identifisere mulige ekklesiologiske landingsplasser i dette terrenget. Som en avslutning på teorikapitlets første del kan teoriperspektivene så langt forenklet kategoriseres i følgende tabell:

Folkekirke	Trosfellesskap	Mellomposisjon
Ekklesiologi:		
Tønnesen/Schleiermacher: En kirke av hele folket	Tønnesen/Wichern: En kirke til folket	
Tveitereid/ Weber, Winter, Janzen og Kaufmann: Kirke Modalitet Institusjonell	Tveitereid/ Weber, Winter, Janzen og Kaufmann: Sekt Sodalitet Intensjonell	Tveitereid/Troeltch: Den mystiske typen
Hegstad m/flere: De døpte og «folk flest»	Hegstad m/flere: De troende og aktive kristne	Tveitereid/Schmiedel: En elastisk ekklesiologi
Fagermoen og Lauritzen: Tradisjons- og kontekstteologi Kirken radikal åpen for alle Det kirkelige og folkelige sammen Nedtonet individuelt fokus	Fagermoen og Lauritzen: Budskaps- og felleskapsteologi Innenfor og utenfor Vekt på personlig tro, felleskap og praksiser	Holmberg og Butler Bass: En felleskapssøkende folkekirke- eklesiologi. En kontekstteologisk trofellesskaps-eklesiologi (Post- liberal / Post – evangelikal)

Tabell 2: Teoriperspektivenes kategoriserte hovedtrekk – så langt.

2.2 Teori om spiritualitet

Ved siden av ekklesiologiske aspekter berører en stor del av mitt datamateriale informantenes perspektiver på egen og kirkesammenhengenes åndelige uttrykk og retning. For å kunne gi dette et språk, og sikre ytterligere teoretiske rammer for drøfting og analyse, vil jeg i dette avsnittet se nærmere på ulike sider ved spiritualitetsbegrepet. Gjennom dette vil jeg også forsøke å komme tettere på mulige profilspesifikke åndelige tendenser i de to nevnte idealtypiske kirkekategoriene.

2.2.1 Om begrepet spiritualitet

Mange vil hevde at spiritualitetsbegrepet nærmest har vært gjenstand for en begreps eksplosjon de siste tiårene. Fra å ha sitt utgangspunkt i katolsk askese- og mystikkteologi brukes nå begrepet bredt over hele religions- og livssynsfeltet. I religionsforskningen opererer man gjerne med en flernivåforståelse av spiritualitetsbegrepet, og deler det gjerne inn i følgende tre kategorier; allmen- ikke religiøs spiritualitet som ikke forutsetter religiøs virkelighetsforståelse, religiøs spiritualitet med forankring i religiøs forståelse, og til sist kristen spiritualitet som bygger på et avgrenset kristent livssyn (Olsen 2006, s 3-5; Graff-Kallevåg og Kaufman 2018, s. 30-32). Jeg vil her konsentrere meg om kristen spiritualitet.

Selv om spiritualitet må kunne sies å være et relativt nytt fenomen, hevder de som studerer kristen spiritualitet at dette begrepet har dype kristne røtter. Selve ordet er ikke å finne i Bibelen, men ordet *spiritualus* gir forbindelser til det paulinske begrepet *pneumatikos*, eller det mer vanlige- *åndelig*. I kristen sammenheng har dette primært pekt på det åndelige livet, eller et liv påvirket av Den hellige ånd. I flere århundrer ble spiritualitetsbegrepet mest benyttet i katolske sammenhenger, mens de protestantiske konfesjonene lente seg mere på bruken av ordene andakt eller fromhet. Luther selv var størst tilhenger av begrepet «from» for å beskrive den religiøse væremåte. Dette ble nok også noe av grunnlaget for den pietistiske bevegelsen bruk av ordet fromhet i betydningen gudfryktig eller oppriktig. I nyere tid ser vi like fullt en dreining mot større bruk av spiritualitetsbegrepet også i protestantiske kretser (Graff-Kallevåg og Kaufman 2018, s. 27-28).

Med utgangspunkt i den engelske katolske teologen Philip Sheldrake hevder spiritualitetsforsker Harald Olsen at det også innen teologien nærmest har vært et paradigmeskifte innen åndelighets- og spiritualitetsforskning de siste tiårene. Teologien har tradisjonelt vært mest opptatt av strukturert teori om det åndelige liv, og i mindre grad brydd

seg om den menneskelige erfaring rundt det guddommelige. Dette kan, i følge Olsen, ha ført til en statisk teologi rundt åndelighet, som igjen har manglet noe av spiritualitetens oppmerksomhet rundt den kristne erfaringen, og hvordan denne har blitt artikulert og forstått. Ved dette nye paradigmet sikrer man å skjelne og samtidig holde sammen disse to aspektene. Olsen argumenterer for at vi med det både sikrer et allerede eksisterende betydningsinnhold for åndelighet – og samtidig, gjennom spiritualiteten, kan gi menneskelige erfaringer med det guddommelige et språk (Olsen 2006, s 8-11).

Til tross for den økende oppmerksomheten rundt spiritualitet virker det til å ha vært krevende å samles rundt en presis og kortfattet felles definisjon. MF forskerne Graff-Kallevåg og Kaufman fremholder at spiritualitetsbegrepet bærer nokså elastiske elementer i seg (Graff-Kallevåg og Kaufman 2018, s. 26). Slik jeg ser det kan spiritualiteten dermed fremstå som et både tilpasningsdyktig og tøyelig begrep, samtidig som det kan oppleves vanskelig å få tak på. Når det gjelder mitt utgangspunkt for bruken av spiritualitetsbegrepet i denne oppgaven ser jeg på praktisering og erfaring av kristen tro som sentralt. I min forståelse vil jeg legge til grunn elementer fra ulike stemmer innen den kristne spiritualitetsforskningen

Olsen definerer spiritualitet på følgende måte: «*Spiritualitet er troens yringsformer og manifestasjoner slik den uttrykker seg i menneskers liv, i deres individuelle og kollektive handlinger i møte det omgivende samfunn og dets kultur, i søken etter å gi troen autentiske uttrykk i samtiden, og slik det gjennom praksis og erfaring er nedfelt i mønstre og tradisjoner gjennom tidene*» (Olsen 2006, s.46). I Kaufman bok benyttes følgende arbeidsdefinisjon av begrepet: «*måten den enkelte erfarer relasjonen til Gud og nærer og uttrykker sin tro på med særlig vekt på kristne praksiser*» (Kaufman 2017, s.53). Graff-Kallevåg og Kaufmans legger seg tettere på den amerikanske religionssosiologen Meredith McGuire, som i en enkel formulering definerer spiritualitet som «*religion – as lived*» Altså spiritualitet forstått som levd, erfart og praktisert religion (Graff-Kallevåg og Kaufman 2018, s. 31).

Hos Kaufman og McGuire finner jeg tydeligst vektlegging av den enkeltes erfaringsdimensjon og levde og praktiserte kristenliv, mens Olsen sikrer siktelinjer også til den kollektive trosutøvelsen. Dette siste er ikke minst viktig med tanke på dette prosjektets fenomenologiske forflytning fra en kirkelig sammenheng til en annen. En kombinasjon av disse tre blir altså mitt utgangspunkt for å tolke spiritualitet i dette prosjektet.

Når det gjelder mitt eget språkvalg rundt ordene åndelighet og spiritualitet velger jeg, på tross av overnevnte nyansforskjeller, å la disse til dels operere som synonyme i denne teksten. Bakgrunnen for dette dreier seg dels om at mine informanter i stor grad brukere begrepene om hverandre, dels for å kunne variere språket, og dels at de i den norske dagligtalen gjerne fremstår som synonyme. Språkrådet fremholder at disse to kan brukes som synonyme, men at de i ulike kontekster vektlegges forskjellig (Språkrådet, «Spiritualitet og åndelighet») (Løvland 2021, s.8). Uansett ordvalg vil jeg i denne oppgavens kontekst være bevisst på at det dreier seg om den menneskelige kristne erfaringsdimensjonen og praktisert tro.

2.2.2 Ulike spirituelle uttrykksformer

Med spiritualitetens nokså tydelige vektlegging av den enkelte kristnes erfaring og praktisering, er det naturlig å tenke at spiritualiteten også må romme flere uttrykk. Mennesker og sammenhenger er åpenbart forskjellige, og vil av den grunn også erfare og utøve kristen tro på ulike måter. Også i mitt datamateriale får jeg innblikk i ulike og til dels nyanserte spirituelle uttrykk blant mine informanter. Det kan derfor være nyttig å prøve å gi dette språk og en teoretisk ramme. I et forsøk på å beskrive noen av de vanligste uttrykksformene, har Olsen konstruert en fem-delt spiritualitetstypologi, som samlet sett forsøker å favne de mest sentrale kristne tradisjoner og retninger. Med en stadig erkjennelse av at slike typologier kan bli vel idealtypiske og kategoriserende, kan de like fullt være til navigasjonshjelp i det spirituelle landskapet. Olsen deler spiritualiteten inn i følgende typologier:

Verbal/rasjonell spiritualitet: Dette er typologi som vektlegger verbal formidling og forkynnelse som fremtredende uttrykk. Det rasjonelt tilgjengelige og akseptabelt forståtte blir sett på som viktig.

Kontemplativ spiritualitet: Dette er en spiritualitet som legger vekt på det indre åndelige livet, og gir uttrykkene bønn, meditasjon, fordykning og stillhet en spesiell plass.

Estetisk/rituell spiritualitet: I denne spiritualitetskategorien vektlegges symbolhandlinger, ritualer og liturgi. Typologien fremhever en spiritualitetsform som også gir skjønnheten rom, og tilfredsstillende estetiske behov.

Handlingsrettet spiritualitet: I denne formen for spiritualitet vektlegges aspektet av at troen må ytre seg i handling. Gode handlinger, diakoni og etisk forpliktende liv står sentralt.

Karismatisk spiritualitet: Denne typologien omhandler en spiritualitet med stort rom for følelseslivet og vektlegging av nådegaver. Såkalte ekstraordinære ytringsformer som følge av dette gis også rom (Olsen 2006, s. 50-53).

I dialog med Harald Olsens typologi omkring karismatisk spiritualitet hevder forskningsleder ved Høyskolen for ledelse og teologi⁷, Karl Inge Tangen, at også andre faktorer er fremtredende i denne spiritualiteten. Ut ifra egen forskning argumenterer Tangen for at sosiale praksiser, gjensidig vennlighet, og opplevelsen av å tilhøre et fellesskap preget av kjærlighet også er en viktig del av denne spiritualiteten (Tangen 2013, s.139). Hvorvidt dette er typologisk spesifikt for den karismatiske spiritualiteten, eller i større grad beskrivende for alle typer trosfellesskap, kan slik jeg ser det trolig diskuteres.

Denne siste kategorien vil uansett fremstå som spesielt interessant med tanke på denne oppgavens brennpunkt. Den definerte forflytningsprosessen fra moderat-karismatiske trosfellesskap til folkekirken, berører på spesielt vis denne karismatiske spiritualiteten. I min definisjon av moderat-karismatiske trosfellesskap ligger det altså et siktepunkt mot de sammenhengene som har moderate elementer av karismatisk spiritualitet i seg. Mitt anliggende har vært å se på forflytning fra sammenhenger med tydelige innslag av slik spiritualitet - uten at disse har vært markant eller ekstraordinært karismatiske. Eget erfaringsgrunnlag (etter over 30 år i slike sammenhenger) tilsier at vi i dag finner slike fellesskap i både i pentekostale, frikirkelige og organisasjonstilknyttede menigheter⁸.

Før vi skal se nærmere på spiritualitetsbestemmende faktorer, kan det også være interessant å kort nevne at det kan virke til å være en tendens i vår nordiske kontekst at den estetisk-rituelle og kontemplative spiritualiteten synes mer fremtredende enn tidligere. Dette bekrefter både Olsens studier av spiritualitet innenfor Dnk og Kaufmans studier av prester og pastorerers spiritualitet (Olsen 2005, s. 134; Graff-Kallevåg og Kaufman 2018, s. 36). Elementer i denne oppgavens empiri berører også noe av denne tendensen. Dette vil jeg komme tilbake til.

⁷ Høyskole tilknyttet Det norske baptistsamfunn og Filadelfiakirken Oslo på vegne av pinsebevegelsen i Norge.

⁸ Eksempelvis menigheter i NLM eller Normisjon

2.2.3 Spiritualitetsbestemmende faktorer

Jeg har tidligere vært inne på at spirituelle uttrykk både har en individuell og en kollektiv side. Sheldrake slår med bakgrunn i dette fast at spiritualiteten også formes i et samspill mellom det miljøet vi er en del av og vår egen personlighetsmessig utrustning (Sheldrake 1995, s.197) Olsen argumenterer videre for at nettopp dette gir oss to faktorer som i særlig grad former den enkeltes spiritualitet – det personlighetsmessige og det kulturelle. Kulturelle faktorer kan være den enkeltes religiøse tradisjon og særpreg, mens det personlighetsmessige går i retning av hvordan ulike personlighetstyper erfarer verden og det gudommelige. Eksempelvis at introverte personligheter uttrykker en annen spiritualitet enn ekstroverte. Eller at utpreget verbale søker å forholde seg konseptuelt til Gud, mens de følelsesbaserte vil utvikle et annet spirituelt trosspråk. Olsen er likefult påpasselig med å understreke at dette er krevende å dokumentere empirisk, og at man ikke kan dra enkle slutninger mellom personlighetstype og form for spiritualitet (Olsen 2006, s.47-49).

Ett interessant aspekt i forhold til dette finner vi både i Graff – Kallevåg og Kaufman (2018) og i Kaufmans (2017) studier. Informanter fra både trosopplæringen og presteyrket beskriver hos disse forskerne en spiritualitet som både kan være sammensatt og nokså bredspektret.

En del av prestene i Kaufmans studie omtaler egen spiritualitet som en kombinasjon av flere uttrykk. Gjerne i en blanding av karismatisk og kontemplativ spiritualitet - omtalt som en «bred spiritualitet» (Kaufman 2017, s. 178).

De kirkelige ansatte i Graff-Kallevåg og Kaufmans trosopplæringsstudie tilkjenner også at de benytter et repertoar av spirituelle tradisjoner. Disse plukkes både fra kirkens gamle tradisjoner, og fra sammenhenger innenfor og utenfor den institusjonaliserte kirke. I teoriperspektivene omtales dette som en type *bricolage-spiritualitet* hvor ulike dimensjoner veves sammen ut ifra en søkende og utforskende holdning. Det skapes dermed en spiritualitet som er satt sammen av «forskjellige materialer» - og har spirituelle byggeklosser som kan settes sammen på ulikt vis og i ulike mønstre. Med tilbakeblikk på Tveitereids beskrivelser av Troeltsch tredje «mystiske» vei, kan dette som Tveitereid nevner kanskje minne om en pilgrims spiritualitet. Søkende i både nytt og gammelt - og stadig underveis (Graff-Kallevåg og Kaufman 2018, s.238-243; Tveitereid 2018, s. 204).

Slik jeg ser det, antyder dette trolig noe av kompleksiteten Olsen forsøker å poengtere rundt spiritualitetsbestemmende faktorer. Personligheten kan trolig være medvirkende i valg av

foretrukne spirituelle landingsplasser, samtidig som man kanskje erfarer å kunne romme et mangfold.

2.2.4 Elementer fra Kaufmans forskning

Jeg har allerede ved flere anledninger vært innom Kaufmans doktorgradsavhandling om prester og pastorers spiritualitet. I sin avhandling går hun tett på denne gruppens spiritualitet, og identifiserer blant annet tre hovedkilder til presters åndelige liv. Disse beskrives som tjenesteorientert spiritualitet, hverdagsspiritualitet og intensjonell spiritualitet. Et hovedfunn er også at prester i stor grad benytter klassiske kristne praksiser på en ny måte for å nære sin tro. Dette blir hos Kaufman beskrevet som «ny-gammel spiritualitet» (Kaufman 2017).

I dette underkapitlet vil jeg spesielt vie oppmerksomhet til denne hverdagslige og intensjonelle spiritualiteten. Disse aspektene berører også mitt empiriske materiale, og vil av den grunn fungere som nytt hensiktsmessig rammeverk i analysen. Etter å ha gjort det, ønsker jeg også å stoppe opp ved Kaufmans dialog med de britiske religionsforskerne Heelas og Woodhead.

Intensjonell og integrert spiritualitet

Begrepet intensjonell er allerede berørt flere ganger i dette teorikapitlet. Først i referanse til Janzen og Kaufmann, som skilte mellom intensjonell og institusjonell kirkeforståelse. Videre i Butler Bass's fremheving av intensjonelle praksiser som revitaliserende for kirker i USA. Og nå til sist i Kaufmans identifisering av tre hovedkilder for presters åndelige liv. I det følgende ønsker jeg se nærmere på aspekter ved denne intensjonelle spiritualiteten.

Etter mitt skjønn oppleves det ikke åpenbart naturlig å plassere den intensjonelle spiritualiteten i kategorisert kirkesammenhengstypologi. Like fullt vil jeg vise til Kaufmans beskrivelse av at intensjonell spiritualitet og praksis tradisjonelt har vært mest fremtredende i evangelikale, karismatiske og pietistiske sammenhenger - ved siden av retreatbevegelsen (Kaufman 2017, s.66). I relevans til mitt datamateriale kan dermed fasetter ved den intensjonelle spiritualiteten gi ytterligere fortolkningsrammer til prosjektets analyse og drøfting. Noe jeg har tatt hensyn til i tabellene på side 26 og 66.

I sin definisjon av intensjonell spiritualitet gir Kaufman denne formen nærmest en spirituell motpol i det hun kaller en innbakt eller integrert spiritualitet (engelsk: *embedded*). Hun er

samtidig påpasselig med å si at denne «polariseringen» i første rekke er konstruert til analyseformål, og vil være mere nyansert i virkeligheten (Kaufman 2017, s.247- 248).

Integrert spiritualitet kjennetegnes først og fremst av at den refererer til spirituelle praksiser som er en naturlig del av folks hverdagsliv. Nærmest på en slik måte at de har blitt automatisert, og ikke krever intensjonelle anstrengelser. Man kan omtale integrert spiritualitet som vaner eller kroppsliggjorte praksiser som ikke er avhengig av beviste valg. Begrepet hverdagsspiritualitet kan også sies å være en del av denne integrerte spiritualiteten, og vektlegger det jordnære og dagligdagse berøringspunktet mellom himmel og jord. Uttryksmessig kan det eksempelvis handle om aftenbønn, bordbønn eller det å være opptatt av sosial rettferdighet (Kaufman 2017, s. 65 og 149-150).

Intensjonell spiritualitet identifiseres som en spiritualitet som i større grad bevisst søkes eller etterstrebes. Videre er den i mindre grad integrert og automatisert som en del av hverdagslivets praksiser. Den kan nok også beskrives som en aktiv form for spiritualitet med tydelige ønsker om spirituell eller åndelig utvikling. Typiske intensjonelle trospraksiser kan være personlig bønn og bibel-studie, deltakelse i smågrupper, skriftemål, retreatter eller pilgrimsvandring (Kaufman 2017, s. 65-66).

For å se nærmere på dynamikken mellom det integrerte og intensjonelle har Kaufman utviklet en analysemodell som bidrar til dypere forståelse av forholdet mellom prestenes ideal og faktiske spirituelle praksiser. I sine funn identifisere hun også en diskrepans i forhold til dette, som hun mener bidrar til bedre forståelse av prestenes spiritualitet. I mitt prosjekt ser jeg også nytten av den samme modellen. En modell som forhåpentligvis også skaper forståelse for mine informanternes opplevelser og følelser rundt egen, og tidligere og nåværende sammenhengers, spiritualitet. Modellen består av en firedelt typologi som i det følgende presenteres i en komprimert fremstilling:

Tilfreds ikke-intensjonal: Dette er beskrivelsen av personer med lave idealer og lav grad av intensjonelle praksiser. De fleste av deres praksiser er såkalt integrerte, og de har ofte et avslappet forhold til bønn og andre utøvende trosuttrykk. De verken unnskylder seg eller er opptatt av å evaluere sitt eget åndelige liv. Vi ser her liten diskrepans mellom ideal og praksis.

Utilfreds ikke-intensjonal: Denne kategorien beskriver personer som uttrykker en viss skyldfølelse for ikke å leve opp til idealer som har blitt presentert for dem. De kan se på seg

selv som «dårlige» trosutøvere og klandrer seg selv for ikke å leve opp til idealer. Intensjonelle praksiser sees gjerne på som «the real thing», og dårlig spirituelt selvbilde blir gjerne en konsekvens av å ikke strekke til. Diskrepansen blir her tydelig mellom ideal og praksis.

Oppriktig intensjonal: Denne betegnelsen passer til de som har uvanlig høye idealer rundt intensjonelle praksiser. Disse personene er både påpasselige med sitt eget åndelige liv og har gjerne en strategi for hvordan en god åndelig rytme skal bevares. Selvdisiplin motivert av ønsker og idealisme gir relativt liten diskrepans mellom ideal og praksis.

Enkelt intensjonal: Denne siste typologien beskriver personer som ikke uttrykker særlig høye idealer, men som likevel i praksis gir den intensjonelle spiritualiteten oppmerksomhet. Kjennetegn kan være at de forsøker å holde sammen ulike spirituelle tradisjoner, og at deres motivasjon kommer fra en indre åndelig lengsel mere enn ytre idealer. Noe avslappet kan disse fremstå som forsonet med eget åndelig liv. De har gjerne funnet hvile i integrerte praksiser kombinert med stadig ny motivasjon i intensjonelle disipliner. Diskrepansen kan nærmest ses på som reversert, hvor ideal er lavere enn reel praksis (Kaufman 2017, s. 245- 264).

Spirituelle idealtyper

I en amerikansk/britisk studie utført av de engelske religionsforskerne Paul Heelas og Linda Woodhead, ses det nærmere på ulike kirkelige sammenhengers utøvelse av religiøse praksiser og helhetlige spirituelle uttrykk. Et viktig premiss i Heelas og Woodheads studier er at det i løpet av de siste tiårene har vært en dreining mot større subjektivering av spiritualiteten enn tidligere. Individuell spiritualitet har inntatt et større rom enn det den institusjonaliserte religionsutøvelsen en gang hadde i folks liv. Tidligere tradisjonelle spirituelle skillelinjer er av den grunn kanskje noe mer diffuse nå enn tidligere. Dette vil jeg komme tilbake til, etter først å ha sett nærmere på Heelas og Woodheads mer tradisjonelle inndeling (Heelas og Woodhead 2005, s. 2- 10; Tveitereid, 2018 s.189).

Med Kaufmans tillagte fortolkning og fornorsking finner vi hos Heelas og Woodhead en typologisering av kirkelige sammenhenger som på mange vis minner om de tidligere presenterte ekklesiologiske idealtypene. Her blir det også tegnet et kart over spirituelle forskjeller i de ulike sammenhengene – og på den måten gitt en typologi som også tar opp i seg spirituelle kjennetegn.

Hos Woodhead og Heelas omtales trosfellesskap- og folkekirke ekklesiologien i første rekke med begrepene «Religions of difference» og «Religions of humanity».

«*Religions of difference*» (RoD) vektlegger Guds hellighet som overordnet det menneskelige. Gud skal gis ære, og Bibelens autoritet holdes høyt. Kategorien presenteres som typisk evangelikal, hvor i norsk sammenheng lav- og frikirkelighet regnes inn. Kategorien understreker at Gud kun åpenbares gjennom Jesus/Ordet, og at mennesket er syndig og trenger personlig omvendelse. Videre at det er et skarpt skille mellom de utenfor og innenfor. I forhold til spirituelle praksiser kan tendensene i disse sammenhengene kjennetegnes ved bibelstudier, ikke liturgiske verbale bønner, daglig personlig tid med Gud, å lytte til Guds stemme, nådegaver, åndelig vekst og kontemplativ spiritualitet.

«*Religions of humanity*» (RoH) er en profil som gir større autoritet til hva mennesket selv kan bidra med. Gud ses mere på som en tilnærmelig og tolerant venn. Profilen tar også opp i seg utfordringen med at mange er ukomfortable med å snakke om for personlige ting -spesielt i forhold til sitt indre liv og tro. I norsk setting ligger denne profilen tett opp til den omfavnende folkekirken som vender seg mot lokalmiljøet og alle innbyggere - i større grad enn til bare de aktivt troende. Spirituelle praksiser kjennetegnes gjerne ved sosial rettferdighet, ivaretagelse av skaperverket, kristen oppdragelse av barn, estetiske ritualer, symbolikk, pilgrimsvandring, kontemplativ spiritualitet og fokus på Gud i den ordinære hverdagen (Kaufman, 2017, s. 66 – 76; Heelas og Woodhead 2005, s. 60 - 76).

Om vi setter disse kjennetegnene i samtale med Harald Olsens spirituelle typologier, er det kanskje nærliggende å tenke en fremstilling tilnærmet lik denne:

Folkekirkespiritualitet: handlingsrettet spiritualitet, estetisk/ rituell spiritualitet, kontemplativ spiritualitet og den rasjonelle siden av verbal/rasjonell spiritualitet.

Trosfellesskapsspiritualitet: karismatisk spiritualitet, kontemplativ spiritualitet, samt den verbale siden av verbal/rasjonell spiritualitet.

Hos Kaufman er det like fullt et hovedanliggende at det hos Heelas og Woodheads finnes hybridiserte typer av de tradisjonelle kategoriene RoD og RoH. De hybridiserte kategoriene benevnes som «*Experiential religions of difference*» og «*Experiential religions of humanity*» (ExpRoD og ExpRoH). I disse typologiene ligger det en større vektlegging av den åndelige erfaringsdimensjonen, og dermed også en tydeligere fremtoning av subjektiveringsaspektet. I ExpRoD kategoriseres blant annet karismatiske kirker og retreatbevegelsen. Det er her stadig

et premiss å være underlagt Guds autoritet, men spiritualiteten beskrives som bredere enn i de tradisjonelle kategoriene, og den innehar elementer fra ulike tradisjoner.

I ExpRoH foreslås blant annet Taize, Korsvei-bevegelsen og retreatbevegelsen plassert. Her er dialogen med det normative rammeverket stadig et utgangspunkt, samtidig som subjektiveringsaspektet er enda mer fremtredende. Spiritualiteten er også her bredt sammensatt, med berøringspunkt fra ulike tradisjoner. Den karismatiske spiritualiteten fremstår derimot som noe nedtonet, mens hverdagsspiritualiteten trer tydeligere frem (Kaufman, 2017 s. 68-75; Heelas og Woodhead 2005, s. 62-63 og 65- 66).

Slik jeg ser det, gir vektleggingen av erfaringsdimensjonen denne åndeligheten en større fleksibilitet enn i de tradisjonelle kategoriene. Det kan virke til at det oppstår en spiritualitet som bidrar til at de tradisjonelle kategoriene tones noe ned, i en voksende nysgjerrighet på hva de ulike tradisjonene har å tilby den enkeltes egne åndelige erfaringsdimensjon. Den subjektive vendingen ser også ut til å gi et større ønske om å kombinere spiritualitet fra ulike tradisjoner. På den måten settes det sammen spiritualitetsuttrykk som ser ut til å kunne plasseres i en bredere mellomposisjon – med elementer fra begge de tilsynelatende tradisjonsspesifikke kjennetegnene i RoD og RoH (Kaufman, 2012 s. 48-49).

2.3 Oppsummering

Store deler av dette teorikapitlet har fulgt to kirkelige idealtyper både i forhold til ekklesiologi og spiritualitet. Samtidig er noen mulige mellomposisjoner er holdt frem. Som en avslutning av dette kapitlet vil jeg forsøke å inkludere også de spiritualitetsteoretiske perspektivene i det analytiske rammeverket fra side 15. Tabellen vil dermed fremstå som en samlet ramme for denne oppgavens analyse og drøfting (se neste side).

Folkekirke	Trosfellesskap	Mellomposisjon
Ekklesiologi:		
Tønnesen/Schleiermacher: En kirke av hele folket	Tønnesen/Wichern: En kirke til folket	
Tveitereid/ Weber, Winter, Janzen og Kaufmann: Kirke Modalitet Institusjonell	Tveitereid/ Weber, Winter, Janzen og Kaufmann: Sekt Sodalitet Intensjonell	Tveitereid/Troeltch: Den mystiske typen
Hegstad m/flere: De døpte og «folk flest»	Hegstad m/flere: De troende og aktive kristne	Tveitereid/Schmiedel: En elastisk ekklesiologi
Fagermoen og Lauritzen: Tradisjons- og kontekstteologi Kirken radikal åpen for alle Det kirkelige og folkelige sammen Nedtonet individuelt fokus	Fagermoen og Lauritzen: Budskaps- og felleskapsteologi Innenfor og utenfor Vekt på personlig tro, felleskap og praksiser	Holmberg og Butler Bass: En felleskapssøkende folkekirke- eklesiologi. En kontekstteologisk trosfellesskaps-eklesiologi (Post- liberal / Post – evangelikal)
Spiritualitet:		
Olsen, Kaufman, Heelas og Woodhead: Handlingsrettet, sosial rettferdighet, ivaretagelse av skaperverk, estetisk-rituell, kontemplativ og rasjonell RoH	Olsen, Kaufman, Heelas og Woodhead: Ikke liturgisk, personlig tid og bibelstudier, karismatisk, nådegavebasert, kontemplativ og verbal RoD	Olsen, Heelas og Woodhead, Graff-Kallevåg og Kaufman: Bricolage og bredere spiritualitet ExpRoH / ExpRoD
Kaufman: Integrert Tilfreds ikke-intensjonal	Kaufman: Intensjonell Oppriktig intensjonal	Kaufman: Integrert/intensjonell Enkelt intensjonal

Tabell 3: Teoriperspektivenes samlede kategoriserte hovedtrekk

3 Metode

Analyse og drøftingsdelen av denne oppgaven bygger på en analyseprosess av fem kvalitative forskningsintervju. I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for metoden i dette arbeidet, og belyse de refleksjoner og valg som er gjort underveis.

3.1 *Forskningsmetode*

I arbeidet med denne avhandlingen har jeg benytte kvalitativ forskningsmetode, og utført semistrukturerte intervju (Anker 2020, s 37-38; Befring 2015, s. 74-75). Kvalitativ forskning kan bidra til innblikk i informanters selvforståelse av en opplevd situasjon, og på den måten gi mulighet til å utforske hovedfunn sett fra informantenes perspektiv (Befring 2015, s. 112; Tjora 2017, s.114). Kvalitativ metodes sterke forankring til hermeneutiske og fenomenologiske fagtradisjoner (Befring 2015, s.109) vil på mange måter videre være det vitenskapsteoretiske bakteppe for avhandlingen. Min intensjon har vært at søkelyset i størst mulig grad skal settes på informantenes oppfatning og forståelse av egen forflytningsprosess. Fenomenologiens interesse for aktørens egne perspektiv og virkelighetsoppfatning av fenomenet står av den grunn sentralt (Kvale og Brinkmann 2015). På samme vis er hermeneutikken et viktig premiss for teksten, med dens vektlegging av et kunnskapssyn som rommer informantenes selvforståelse av fenomenet. Her er også mennesket selv en hermeneutisk størrelse, og ikke bare den vitenskapelige kunnskapen (Nyeng 2012, s.49).

3.2 *Utvalg og rekruttering*

Utvalg

I planleggingsfasen av prosjektet hadde jeg som mål om å rekruttere fem personer i aldersgruppen 30-45 år hvor kjønnsfordelingen representerte en 40/60 inndeling. Valget av aldersgruppe ble gjort med tanke på at det kan være nyttig med et stykke levd liv bak seg. Kjønnsinndelingen ble gjort for å sikre synpunkter fra begge kjønn. Jeg endte opp med fem informanter, hvorav to er kvinner i starten av 30 årene, og tre er menn i aldersgruppen 42 -46 år. Informanten på 46 år er aldersmessig rett i overkant av planlagte aldersgruppe, men ble likevel valgt da avstanden til planlagte utvalg var marginal. En nærmere presentasjon av informantene vil bli gitt i innledningen til analysekapitlet.

Utvalget ble gjort i et såkalt ikke- sannsynlighetsutvalg, og kan dermed i utgangspunktet heller ikke gi datagrunnlag som gjør det mulig å generalisere funnene statistisk (Gleiss og Sæther 2021, s. 39). Like fullt kan trolig datamaterialet bidra til å skape gjenkjennelse, videreutvikle forståelse og gi mulig relevans også hos andre – i såkalte analytiske eller teoretiske generaliseringer (Gleiss og Sæther 2021, s. 207; Befring 2015, s. 112).

Videre vil mitt informantutvalg kunne karakteriseres som et kriteriebasert eller strategisk utvalg (Gleiss og Sæther 2021, s. 39). Kriteriene for utvelgelse er informanter som med en bestemt bakgrunn har erfaring med forflytning fra denne bestemte bakgrunnen til en annen bestemt sammenheng. I dette prosjektet - fra moderat-karismatiske trosfellesskap til folkekirke. Mine informanter har bakgrunn fra henholdsvis Pinsebevegelsen, Misjonskirken, Ungdom i Oppdrag og det organisasjonskristne landskapet⁹.

Rekruttering

Som nevnt i innledningen har jeg selv tidligere erfaring og tilhørighet i moderat-karismatiske trosfellesskap. Av den grunn kan jeg sees på som en «insider» (Gleiss og Sæther 2021, s.51) på dette feltet, og har hatt relativt stor kjennskap og tilgang til aktuelle forskningsdeltakere. Dette har jeg også benyttet meg av i dette prosjektet, ved å opprette direkte kontakt med informanter jeg kjente til. Samtidig ble det underveis i prosjektet også behov for å benytte personer i mitt nettverk som kunne henvise meg til aktuelle kandidater. Noen av de potensielle informantene jeg kontaktet opplevde oppgavens tematikk som sensitiv, og ville avstå fra å la seg intervju. For å komme i mål med fem informanter i tide, ble det dermed behov for å benytte portvakt-hjelp i forhold til to informanter (Gleiss og Sæther 2021, s. 41-42). Til dette har jeg benyttet en nåværende og en forhenværende pastor i trosfellesskapssammenheng. I det ene tilfellet ble overordnet informasjon om prosjekt og forskningsmetode gitt portvakt som satte opp en avtale for meg. I det andre tilfellet fikk jeg kontaktinfo og opprettet førstekontakt på egen hånd.

Rekruttering av bekjente til en del av intervjuene har også krevd en ekstra runde refleksjon. I intervjusammenheng med bekjente kan forstyrrende elementer åpenbart komme inn, og man står i fare for å begrense den akademiske distansen. I analysen kan fristelsen for blant annet selvsensur og modereringer gjøre seg gjeldene (Repstad 2007, s. 39). Dette har jeg forsøkt å ha

⁹ Eksempelvis NLM, NMS, Normisjon eller IMF

et gjennomtenkt forhold til underveis i prosjektet ved skjerpet bevissthet på området. Eksempelvis har det her vært viktig å ikke moderere eller fravike fra den transkriberte teksten.

Mine informanter kan for øvrig kategoriseres i to ulike grupper. To informanter er med inn i dette prosjektet gjennom et forprosjekt til denne avhandlingen, gjennomført ved MF høsten 2022. Kvaliteten og bredden på det innsamlede datamaterialet var såpass interessant at jeg ønsket å jobbe grundigere med det. I dialog med Sikt/NSD er dette klarert på vilkår av at personopplysninger ikke behandles eller berøres i avhandlingsarbeidet. Den informasjonen som disse ble gitt på forhånd var i stor grad muntlig. De tre øvrige informantene er rekruttert etter Sikt/NSD godkjenning av prosjektet, og er blitt forelagt samtykkeerklæring og skriftlig informasjon om hva forskningen omhandler.

I presentasjonen og analysen er de fem informantene gitt fiktive navn, i forsøk på å opprettholde anonymiseringen best mulig. Jeg har like fullt valg å holde meg til kjønnsbestemmende navn for å muliggjøre sammenligninger kjønnene imellom.

3.3 Datainnsamling

Datainnsamlingen ble gjort gjennom semistrukturerte dybdeintervju, der spørsmålene var formulert på forhånd. Rekkefølgen på spørsmålene, måten de ble stilt på, og hvilke spørsmål som ble stilt, varierte i alle de fem intervjuene. Oppfølgings – og utdypende spørsmål ble også ulike i de fem intervjuene og gav rom for fleksibilitet i samtalen (Gleiss og Sæther 2021, s. 80; Kvale og Brinkmann 2015, s.180).

Intervjuguiden var i stor grad organisert rundt oppgavens tiltenkte tre forskningsspørsmål og har derav tre sekvenser. Under arbeidet med dette prosjektet ble forskningsspørsmålene derimot redusert til to. Livshistorieperspektivet er blitt tonet ned, av omfangshensyn. I de to intervjuene i forprosjektet hadde intervjuguiden en noe annen rekkefølge på de tre hovedkategoriene spørsmål, men den inneholdt likevel i sin helhet det samme spørsmålsstillingene. Alle spørsmålene ble forsøkt stilt som åpne, og heller ikke fulgt slavisk i intervjusituasjonene (Anker 2020, s. 38). På mange vis fungerte intervjuguiden som en tematisk sjekkliste, mer enn som en guide jeg fulgte kronologisk. I starten av intervjuene ble informantene bedt om å fortelle åpent om «reisen» sin, uten at jeg selv la ytterligere føringer for dette. Dette ble gjort i et forsøk på å fa tak i informantenes livsfortelling (Anker 2020, s. 38). Avslutningsvis spurte jeg etter

ytterligere kommentarer eller refleksjoner for å sikre at informantene ikke brant inne med noe som de ikke var blitt spurt om. Ønsket om å opprettholde en abduktiv (Anker, 2020 s.59-60) tilnærming gjennom hele dette prosjektet, ble også i intervjusituasjonen viktig, med tanke på å la informantene snakke fritt, og unngå å styre dem inn i retning av mulige tiltenkte teoretiske perspektiv. For min del ble det også viktig å ikke la egen vandring i kirkelandskapet, eller betraktninger i forhold til dette, bli styrende for mulige oppfølgingsspørsmål.

De ulike intervjuene ble gjennomført på noe forskjellig vis. Intervjuene fra forprosjektet ble henholdsvis foretatt i et møterom på den ene informantens arbeidssted og som et digitalt video-intervju uten opptak. De tre intervjuene etter Sikt/NSD godkjenning var digitale videointervju gjort med opptaksfunksjon. Varigheten på intervjuene varierte fra ca. 80- 120 minutter inklusiv innledende prat. Selv om digitale intervju ikke fullstendig kan erstatte interaksjonen man får ved fysisk å være ansikt til ansikt (Iacono, Symonds og Brown 2015, s. 1), ble de fleste av mine intervju gjort slik av tids-, avstands- og økonomiske hensyn.

Med tanke på at dette prosjektet inneholder datainnsamlinger både før og etter Sikt/NSD-godkjenningen, har dette også gitt noen bakenforliggende ulikheter til det transkriberte materialet. Notater og stikkord fra de to første intervjuene ble skrevet ned underveis og transkribert kort tid etter. Svakheten ved dette kan både være at jeg har gått glipp av detaljer, og at samtaleflyten i intervjuene har blitt påvirket negativt (Kvale og Brinkmann 2015, s.167). For å vise hvilke intervju som er transkribert kun gjennom notater har jeg merket sitater fra disse med symbolet * ved siden av det fiktive navnet. I de tre siste intervjuene ble transkriberingen gjort kort tid etter opptak og forsøkt gjengitt så ordrett som mulig. Øvrige valg som er foretatt i forhold til transkriberingen, er utelatelse av stedsnavn og spesifikke navn på menigheter. Videre er dialekter omskrevet til bokmål, og småord som «ehm» og «mmm» tatt med for å indikere tenkepauser eller usikkerhet (Gleiss og Sæther 2021, s. 98-99).

3.4 Analyse og drøfting

I selve analysen og drøftingen av datamaterialet har jeg i stor grad fulgt Trine Ankers fire-fasede analyseprosess. Etter å ha transkribert intervjuene, startet jeg raskt med å danne meg et hovedinntrykk, gjennom tilfeldige og usystematiske tanker og ideer. Uthevede kulepunkt fra

notater tatt underveis i intervjuene ble også brukt til dette. Vider gikk jeg mere systematisk til verks gjennom kondensering, koding og kategorisering.

Kodingen har primært vært empirinær, og ble utført gjennom nummerering og fargesetting, der tematisk like kategorier etter hvert fikk samme tall og farger. For å ivareta den abduktive tilnærmingen ble også teoriperspektivet til dels trukket inn, slik at jeg endte opp med både empiri- og teoridrevne koder. Kategoriseringen av kodene ble etter hvert til hovedkategorier som ble liggende nokså tett opp til oppgavens forskningsspørsmål og intervjuguidens tre hovedbolker. Underveis i dette arbeidet ble ytterligere teoriperspektiv hentet inn og satt i spill med empirien. Utfyllende elementer fra teoristoffet ble så forsøkt lagt inntil denne kategoriseringen i et forsøk på å gi materialet en god overordnet sammenbinding. Denne helheten av foreløpige funn og teoriperspektiv ble så nedskrevet i en fortettet kondensering (Anker, 2020 s. 59 -60 og s. 73-82).

Analyse og drøfting har jeg valgt gjøre i to forskjellige kapitler. I selve utskrivningen av analysen har jeg i første rekke valgt en tematisk analyseprosess og bygget strukturen rundt forskningsspørsmålene. Ved siden av tematisk innholdsanalyse som en empirinær strategi, har jeg også benyttet noen elementer av narrativ analyse for å sikre siktepunkt mot de lange linjene, og det som måtte være av overordnet perspektiv i materialet. For å sikre både detaljer og overordnede linjer har jeg altså forsøkt å la analysen veksle mellom fokus på ulike tematiske deler og det som kan karakteriseres som helhetsperspektiv. I tillegg har jeg ønsket å ha et spesielt blikk på sammenstillinger, spenninger og brudd i materialet (Anker, 2020 s.41-42 og 83-92).

I drøftingen har jeg forsøkt å vende blikket tilbake til min hovedproblemstilling, og fremheve hovedfunn fra analysen som kan være med på å belyse denne. I drøftingen trekker jeg også inn teoriperspektivene på en mer systematisk og aktiv måte, og lar disse prøve å speile funnene på en slik måte at teori og empiri sammen bidrar til større forståelse av fenomenet jeg undersøker. Funn fra analysen som nyanserer og utfyller teoriene, omtales også her (Anker 2020, s.93 - 103).

3.5 Posisjonalitet og forskningsetikk

I tillegg til å på generelt nivå hensynta de tre sentrale forskningsetiske prinsippene; informert samtykke, konfidensialitet og anonymisering, samt å unngå negative konsekvenser for deltakerne (Gleiss og Sæther 2021, s. 43) – er det primært tre forskningsetiske forhold jeg er spesielt bevisst på i dette prosjektet.

For det første gjelder dette min egen posisjonalitet. Jeg har selv tilhørt et moderat-karismatisk trosfellesskap og har nå beveget meg over til prestjobb i folkekirken. Selv om jeg ikke har forlatt trosfellesskapet, men har en fot i begge leire, vil min bakgrunn og min egen vandring gi meg et bestemt utgangspunkt å se verden i fra. Dette har sannsynligvis influert både forskningsspørsmål, hvordan data analyseres og hvordan konklusjoner trekkes. (Gleiss og Sæther 2021, s.49-50) Som «hjemmehørende» i eget forskningsfelt kan faren være til stede for at jeg har blitt for nær, og dermed unngått å få øye på viktige fenomen (Nilsen og Repstad, 2006). En fare ved den direkte rekrutteringskontakten kan for øvrig også være at man mer eller mindre ubevisst velger informanter med en bestemt formening om fenomenet jeg studerer. Å unngå at informantene blir ekkokammer for min egen vandring, er noe jeg har forsøkt å forholde meg bevisst til. Her har jeg forsøkt å velge informanter hvor jeg hadde begrenset innsikt i deres «utviklingsreise» i forkant av intervjuene. Det er åpenbart mulig å stille kritiske spørsmål ved min distanse og objektivitet til dette forskningsfeltet. Samtidig er det også mulig å se på min innsidekjennskap som en ressurs. Med god kjennskap til feltet, kan man bruke eget erfaringsgrunnlag både til presise spørsmålsformuleringer og som en ressurs i analysearbeidet.

Et annet forskningsetisk forhold er at jeg er «insider», og tidligere pastor, i et relativt lite «trofelleskaps-Norge». I dette prosjektet har det fått betydning ved at noen av mine informanter er mennesker jeg har hatt en relasjon til før intervjusituasjonen. Jeg har også nokså bred innsidekjennskap til noen av informantenes tidligere trosfellesskapssammenhenger og til ledere i disse sammenhengene. Dette kan ha fått konsekvenser i form av at de har opplevd skjult press til å delta. Det kan også ha ført til usikkerhet om hvor mye info de kan gi, eller hvor ærlig de skulle være (Gleiss og Sæther 2021, s.51).

Til sist vil jeg også fremheve den etiske siden ved maktforhold. Gjennom å beskrive andres opplevelser, trekke slutninger, utvikle begreper og beslutte sammenhenger, blir jeg i

forskerrollen gitt stor definisjonsmakt (Gleiss og Sæther 2021, s.51). I min datainnsamling har jeg blitt overgitt informasjon som en del av mine informanter selv uttrykte at de ser på som både personlig og sensitivt. Av den grunn vil maktaspektet også være ekstra viktig å reflektere godt omkring.

For å unngå å tråkke feil i forhold til forskningsetikken, har min fremste strategi vært å forsøke å ha et skarpt blikk og et bevisst forhold til disse utfordringene. På et vis har intensjonen vært å på egne vegne være djevelens advokat, slik at kritiske innvendinger til egen forskning kontinuerlig har blitt ivaretatt (Kvale og Brinkmann 2015, s. 279)

3.6 *Forskningskvalitet*

I et forsøk på å gjøre en vurdering av pålitelighet og gyldighet ved egen forskning, vil jeg avslutningsvis i dette metodekapittelet trekke frem noe av det jeg betrakter som styrker og svakheter i prosjektet.

Forskningens validitet eller gyldighet vurderes gjerne ut fra kriterier knyttet til kvalitet rundt datamateriale og forskerens fortolkninger og konklusjoner. I henhold til dette vil jeg først fremheve at jeg gjennom hele dette prosjektarbeidet har forsøkt å bevare et tydelig fokus mot det som er oppgavens definerte brennpunkt. I datainnsamlingen har det derfor også vært viktig å sikre at «jeg måler det jeg ønsker å måle» (Nyeng 2012, s.109). Forhåpentligvis har dette også fått betydning for utarbeidelse av intervjuguide, og i selve intervjusituasjonene. Informantenes egne subjektive opplevelser og tanker rundt «forflytningsfenomenet» er forsøkt sikret på så godt som mulig. Oppgavens validitetsaspekt er også prøvd ivaretatt gjennom presis beskrivelse og gjengivelse av data, og i empiriens møte med de teoretiske perspektivene. Videre er det foretatt en respondentvalidering av de sitatene som benyttes i analysen, slik at de fremstår som mest mulig sannferdige. På grunn av elektroniske personvern hensyn gjelder beklageligvis dette kun de som er fortatt etter Sikt/NSD godkjenning (Gleiss og Sæther 2021, s.204 - 206).

Den forskningsmessige reliabilitet omhandler i hvilken grad undersøkelsen er til å stole på og nivå av målesikkerhet (Nyeng 2012, s.109; Gleiss og Sæther 2021, s.202) Når det gjelder datamaterialets kvalitet er det ikke til å komme utenom at min egen subjektivitet og posisjonalitet i en eller annen grad har påvirket dette. Som nevnt har nok både intervjuguide, intervjusituasjoner og fortolkninger vært influert av mine fargenyanser. I et forsøk på å motvirke dette, har jeg blant annet vært opptatt av å la intervjusituasjonen vært preget av

informantenes mulighet til å snakke fritt om fenomenet - uten styrende oppfølgingsspørsmål. Jeg har også hatt et oppriktig ønske om å utvikle kunnskap om et emne, og i størst mulig grad reflektere en type virkelighet slik den faktisk er – sett fra respondentens side.

Et annet aspekt som kan virke svekkende på datamaterialets reliabilitet er det begrensede utvalget informanter studien omhandler. Ut ifra dette kan det, som i mye kvalitativ forskning, være krevende å generalisere. Samtidig som det er mulig å se tendenser analytisk eller teoretisk. Her mener jeg oppgavens fenomenologiske og hermeneutiske design like fullt styrker datamateriales troverdighet. De fem informantenes subjektive betraktninger er å se på som kunnskap om et fenomen i seg selv.

Både oppgavens validitet og reliabilitet står altså i fare for å omfattes av min subjektivitet og posisjonalitet. Samtidig er dette nær sagt umulig å utelukke helt. I kvalitativ forskningstradisjon tar man også høyde for at det alltid vil være spor av forskeren i et hvert forskningsarbeid. Så på samme tid som man erkjenner et slikt «forskningsstøy», handler det også om å ta høyde for dette i analysen og drøftingen. Forskningsprosessen er gjennom dette metodekapittelet forsøkt gjort transparent og presentert tilgjengelig for andres vurdering. Som forsker har jeg også etter beste evne etterstrebet så objektivt som mulig å fortolke, sammenfatte og konkludere ut fra den gitte datainnsamlingen - med et stadig innovervendt blick på at egen posisjonalitet ikke skal få for stor plass. (Gleiss og Sæther 2021, s.202-204) (Nyeng 2012, s.107)

4 Tematisk analyse

Dette kapitlet er en analyse av empirien fra studiets intervjumateriale. Innledningsvis gjør jeg et stopp ved informantenes bakgrunn, og beskriver noen fellestrekk ved informantenes livsfortellinger. Deretter er kapitlet delt i to underkapitler hvor jeg forsøker å finne svar på informantenes opplevelser i forhold til oppgavens to forskningsspørsmål. I kapittel 5 drøftes funn i dette kapitlets analyse opp mot oppgavens teoriperspektiv og avhandlingens hovedproblemstilling.

4.1 Om informantene

Informantene i denne studien er i aldersgruppen 31- 46 år og er gitt de fiktive navnene «Linda», «Anders», «Tor», «Sebastian» og «Mia». Som tidligere nevnt er dette personer med bakgrunn fra ulike moderat-karismatiske sammenhenger, med tidligere aktivt tilhold i Pinsebevegelsen, Misjonskirken, Ungdom i Oppdrag og det organisasjonskristne landskapet. Rekkefølgen på fiktive navn og tidligere kirketilhørighet er for øvrig tilfeldig. En mer inngående analyse av informantenes genuine livshistorie og dennes betydning for forflytning er som tidligere beskrevet nedtonet av omfangshensyn i dette prosjektet. Like fullt vil jeg her kort gi noen beskrivende trekk ved denne gruppens bakgrunn og utvikling.

Overordnet kan man si at alle informantene har vokst opp i aktive kristne familier, og vært en del av aktive kristne trosfellesskapsmiljø og vitale kristne ungdomsmiljø. Forflytning til folkekirken ble for de fleste foretatt i 20-30 årene. Spennet her går fra slutten av tenårene til første halvdel av 30- årene. For de fleste oppgis personlig modning og utvikling, utdanning og nye perspektiver som de viktigste underliggende grunnene til denne forflytningen. Tross gjennomgående til dels gode opplevelser fra tidligere sammenheng, oppgis større bevissthet rundt eget ståsted og personlighet, samt positive møter med andre sammenhenger, enkeltpersoner og økumenisk tenkning som grunner til foretatt vandring. For to informanter virker det til å kunne ha vært et alternativ å forlate troen om ikke en annen kirkedør hadde vært åpen. Ingen antyder å sitte igjen med vonde minner av en slik art at det har vært behov for bryte markant med tidligere sammenheng, men det skal nevnes at to informanter beskriver tilløp til usunne menighetsstrukturer som krevende å forholde seg til. Flere av informantene har fortsatt sporadisk kontakt med sine tidligere sammenhenger, selv om de har definert sitt faste tilhold i

folkekirken. Som en stemme for denne nokså like livsutviklingen kan vi la Tor`s utsagn være beskrivende for gruppen:

Det var et godt ungdomsmiljø og jeg var aktivt med. Jeg spilte musikk og var innom ukentlig. Det som for meg skjer, og som jeg vil mene er det viktigste for min del, ble at jeg møtte andre kristne fra andre sammenhenger. Og det startet en tanke og modningsprosess hos meg. Jeg tror nok jeg kanskje hadde gjort en del av den samme forflytningen uansett ...fordi når man blir voksen og begynner å studere får man en del andre perspektiver. Men det at det skjedde når det gjorde, handler nok først og fremst om at jeg fikk venner og ble kjent med andre kristne fra andre kristne sammenhenger. De hadde andre resonnementer og tilnærminger ..., perspektiver som resonerte bedre hos meg (Tor).

4.2 Teologi og kirkeforståelse

Dette delkapittelet er en analyse av følgende forskningsspørsmål: *Hvilke faktorer ved tidligere og nåværende sammenhengs kirkeforståelse og teologi kan ha vært av betydning for forflytningen?* I det følgende vil jeg forsøke å beskrive og oppsummere funn av de fem informantenes opplevelse av egen, samt nåværende og tidligere kirkesammenhengs kirkeforståelse og teologi.

4.2.1 Informantenes teologi og kirkeforståelse

For å få en best mulig forståelse av hvilke faktorer ved kirkesammenhengenes egenart og teologi som har vært av betydning for forflytning, finner jeg det nyttig å først forsøke å identifisere informantenes egen teologi og kirkeforståelse. I denne delen av analysen ønsker jeg altså å gå tettere på informantenes egen utvikling rundt teologi og kirkeforståelse, før jeg videre ser på hvordan de opplever og beskriver de ulike sammenhengenes kjennetegn rundt dette.

Romsligere og mer menneskelig teologi.

Større åpenhet og romslighet virker til å være en faktor som alle mine fem informanter innledningsvis beskriver som avgjørende for eget teologisk ståsted. Det ser ut til å ha vært en bevegelse fra faste rammer til større fleksibilitet. I tidligere deler av livet opplevde flere å leve

godt med mer avklarte og ferdigdefinerte teologiske sannheter, mens de nå beskriver større behov for undring og mindre klare svar. Hos Linda kommer dette til uttrykk på følgende måte:

Når det gjelder min teologi i dag er det litt sånn at Gud er Gud uansett rammer og bokser. Han passer ikke inn i bokser... Jeg er ikke opptatt av om Gud er han, hen eller hun... det er uinteressant. Den første delen av reisen bestod nok av linjer med litt skarpe kanter og vinkler, linjene i min livsvev nå er mer bølgete og har mykere svinger (Linda*).

Sebastian forteller at det også for han er viktig at rommet åpnes for å ikke ha svar. Han uttrykker at mange av svarene han tidligere hadde, nå oppleves mangelfulle, og som noe han adopterte uten grundig nok refleksjon:

Jeg har jo tenkt at det er bra om man kan si vet ikke, og forstår ikke, veldig mye oftere enn det vi gjør da. Det er noe jeg setter stor pris på, folk som gjør det...som sier vet ikke liksom. I stedet for å alltid mene noe, synse noe, hoste opp noe eller gulpe opp noe. Jeg tenker det er en stor rikdom å kunne stille spørsmål, undre seg og gruble (Sebastian).

Et aspekt som også blir fremhevet i denne sammenhengen, er informantenes beskrivelse av en teologi som har berøring med de menneskelige erfaringene. Det synes å være viktig at det levde og erfarte livet ikke står løsrevet fra teologien, men gis mulighet til å være i dialog med trossannhetene. Denne dimensjonen er det flere av mine informanter som er innom, men det blir kanskje tydeligst uttrykt gjennom Anders sine beskrivelser:

Noen ganger tenker jeg at den virkelige teologien formes i samtalen med andre. Derfor må det være rom for all menneskelig erfaring i teologien...og vi må ha langt færre bastante svar. Vi trenger en teologi som tåler mennesket, og som passer bedre til livet. Gud må være en det går an å bo i hus med...som en klok mann en gang sa (Anders*).

Når informantene blir bedt om å beskrive hvilke teologiske områder de nå opplever som mere krevende å forholde seg til enn tidligere, er samlivsetiske spørsmål et av de områdene flest tilkjenner som utfordrende. Ut over dette blir også dåpsteologi, israelspolitikk, kvinnelige eldste, bibelsyn, synd, omvendelse og fortapelse nevnt som områder det ikke er like lett å forholde seg unyansert til. Hos noen av informantene blir dette samlet i benevnelsen evangelikal teologi, og tydeliggjort som en retning det ikke lenger er like greit å identifisere seg med. For

andre trekkes linjene til inndelingen mellom konservativ og liberal teologi, hvor den konservative teologien beskrives som noe det er vanskeligere å definere seg i forhold til.

Samtidig er det også mulig å spore noen spenninger i datamaterialet rundt disse temaene. Sebastian beskriver eksempelvis at han har trøbbel med disse «helvetestingene», men at det samtidig er noe konfliktfyllt med både dette og samlivsetikken. Sett fra mitt ståsted virker det til å ligge noe ambivalens i materialet rundt hvor «lista» for bibeltroskap skal ligge, og hvor stor plass tolkningsrommet og kontekstualiteten skal ha. Det kan virke til at deler av informantgruppen her ligger i en slags mellomposisjon. Sebastian uttrykker sin manglende skråsikkerhet rundt dette på følgende måte:

Om spørsmålet er om jeg fortsatt har et konservativt standpunkt, da vil jeg nesten si...nei, jeg tror ikke det...(Sebastian).

Åpnere kirkeforståelse

Når informantene blir spurt om å beskrive sine tanker om hva og hvem kirken er, er alle fem opptatt av å være mindre definert og langt mer romslig en tidligere i livet. Mia forteller:

Eh...jeg tro kanskje at jeg ikke tar så mye ansvar lenger for hvem som tror og ikke tror. Før så var det veldig viktig, det var liksom det livet handlet om...at folk skulle bli frelst. Jeg møter så mange folk som kaller seg kristen og som ikke passer inn i den smale boksen som jeg trodde man måtte være inne i for å kalle seg en kristen da jeg var yngre. Også tenker jeg, hvem er jeg til å bestemme hvem som passer inn i kirke-boksen og ikke liksom...Det skal jeg ikke gjøre, og det trenger jeg ikke å gjøre...og det er jeg veldig glad for (Mia).

Datamaterialet gir en nokså tydelig indikasjon på at det for de fleste har vært en dreining i tankesett og forståelse rundt kirketenkningen. Dels kan det se ut til at dette har sammenheng med avtagende evangelikal forankring, og dels i en større ydmykhet rundt eget tankegods og definisjonsmakt. Anders beskriver at det har vært en utfordring å forholde seg til tanken om innenfor og utenfor, og er bevisst på at dette er et tankesett han har forlatt. I sin beskrivelse av egen kirkeforståelse uttrykker han:

Jeg tenker mye større om hva kirken er nå, enn det jeg gjorde tidligere. Før tenkte jeg kirke som fellesskapet av de tydelig troende... Det er en stor forskjell på da og nå. Det er nok mange som både har en vag og lavmælt tro...og disse må nok endre seg en del for å passe inn i en kirke med bare aktivt troende. De lavmælte og vage er også Guds barn...(Anders*).

Selv med en nokså stor samstemthet blant informantene rundt dette, oppleves likevel spørsmålet omkring kirketilhørighet og kirkeforståelse som et noe mer komplekst tema i datamaterialet sett under ett. Samtidig som informantene helhetlig fremstår som både romslige og omtrentlige, problematiseres også en for utydelig og udefinert kirkelig rammeforståelse. Slik jeg tolker materialet er det er det mulig å se spor av denne kompleksiteten hos alle informantene, mens særlig to av dem ordsetter dette med tydelighet. Hos disse kommer det særlig til syne i møte med en dåpsteologi som ukritisk definerer enhver døpt som fullverdig del av det kristne fellesskapet. Sebastian beskriver standpunktet om at det holder «å bare dra folk til døpefonten» som å ta det litt lang, samtidig som han poengterer at det å definere tro også er vanskelig. Hos Tor blir denne kompleksiteten beskrevet på følgende måte:

Men, jeg tenker jo fremdeles... jeg tenker jo ikke at absolutt alle som er døpt er en del av det kirkelige fellesskapet. Skal du være del av noe felleskap så må du..eh...du må enten gå der jevnlig, eller du må være engasjert på en eller annen måte tenker jeg. Det er mulig at jeg er miljøskadd (fra tidligere sammenheng). Vi trenger ikke å gjøre det for vassent heller altså..., men definisjonen min (av hvem som hører til) er nok mye mer i omtrentlig forstand nå (Tor).

Felleskapsdimensjonen viktig

At kirken bør ha en tydelig felleskapsdimensjon er for øvrig også et aspekt som kommer nokså klart frem i datamaterialet. De virker til at de fleste informantene er påpasselige med å legge dette inntil sin forståelse av at kirken skal være åpen for bredden av folk. Hos Linda* uttrykkes dette ved å beskrive kirken som mennesker og fellesskap, samtidig som kirken defineres som «et hus som står der for alle.» En overvekt av informantene beskriver også felleskapsdimensjonen, og det å få høre til i et kirkelig fellesskap, som noe som fortsatt er viktig for dem. Et interessant aspekt ved dette er like fullt at flere beskriver et ønske om fellesskap som i noe større grad enn i tidligere sammenheng gir mulighet for distanse. Hos

Sebastian omtales dette som «et behov for å ta ut avstand», og hos Tor som noe som er «mindre tett, og gjerne har berøringspunkt med det lokale nærmiljøet.» Slik jeg tolker dette virker det her altså til at flere i informantgruppen tydelig søker kirkelig fellesskap, men at disse fellesskapene må være av en litt annen karakter enn det de har vært en del av tidligere.

4.2.2 Tidligere sammenhengs teologi og kirkeforståelse

Da informantene ble bedt om å beskrive sin tidligere sammenhengs teologi og overordnede kirkeforståelse, kommer det frem at deler ved disse tidligere sammenhengenes egenart skiller seg relativt tydelig fra det gruppen beskriver som egne perspektiv, i avsnittet over.

Ensartet og «trang» teologi

Det første som nokså entydig fortelles, er at sammenhengene i stor grad representerer en teologi som det vil være naturlig å plassere i en nokså konservativ retning. Tor beskriver det på følgende måte:

Det var ikke en åpenhet for å snakke om de vanskelige temaene..., det var ferdige sannheter på et vis. Jeg opplevde det som veldig lukket for noen nye synspunkter. I sum ble det en måte å tilnærme seg bibeltekster og normer som for rigid. Det har selvfølgelig skjedd ting...men det er tydelig at det er en del grunnholdninger det er vanskelig å endre. Hele denne kulturen med å ha et refleksivt forhold til teksten...det å kunne tolke den i sin tid og kontekstualisere...det var man jo langt unna (Tor).

Bibeltroskapen beskrives som fremtredende, og dogmene rundt både samlivsetikk og annet trosinnhold fremstår som avklart og tydelig definert. En samlet informantgruppe beskriver dette som utfordrende å forholde seg til, og som noe som førte til at det ble krevende å være en del av sammenhengene. På ulikt vis uttrykkes dette som for trangt, for rigid og som for lite plass til spørsmål. Linda bekrefter noen av de samme synspunktene gjennom sine uttalelser rundt sin tidligere sammenheng:

Jeg opplevde en tydelig tranghet teologisk. Jeg synes det var komplisert at alt var så ukomplisert... (Linda*).

Beskrivelsene rundt mangel på rom, og mangel på mulighet til å reflektere og stille kritiske spørsmål, ser ut til å være noe som alle informantene fremhever som en av de største utfordringene ved sine tidligere sammenhengers teologi. Sebastian beskriver dette som en type krav om lojalitet der man «ikke må tulle med Gud...ellers blir det trøbbel.». Et interessant aspekt er likefullt at flere av informantene samtidig forteller om en kultur der frihet, åpenhet og romslighet var uttalte verdier som ble holdt tydelig frem. Hos Tor og Sebastian beskrives dette som en type betinget åpenhet eller tilsynelatende frihet. De sier:

Jeg synes kanskje det bar mer preg av en sånn derre...eh...tilsynelatende frihet, men samtidig var det uttalte forventninger til hva man skulle mene (Sebastian).

Jeg har vel tenkt at den åpenheten... den strekker seg så langt, men den er betinget. Den er betinget i den forstand at du bes egentlig om å være ganske så overbevist om en del ting. Og selv om man ikke sier det utad, så handler det om å ha en trosforståelse som en del ikke har...og likevel skal ha (Tor).

Her kan det nærmest se ut til at det beskrives en diskrepans mellom det som ble uttalt og det som var forventet. Det kan virke som om noen av informantenes tidligere sammenhenger bærer en dobbelthet i seg, der det på den ene side uttrykkes et ønske om å gi rom for meningsfrihet, mens det på den andre side forventes teologisk lojalitet.

I datamaterialet kan det også virke til at noen av de tidligere sammenhengenes pietistiske og evangelikale arv, ser ut til å oppleves som utfordrende teologi for informantgruppen. Gruppens tiltagende forsiktighet med å definere hvem som er innenfor og utenfor, og større varsomhet rundt synd og frelsesspørsmål, kan være indikatorer på dette. Hos noen av informantene synliggjøres denne dimensjonen også gjennom refleksjoner og beskrivelser av sammenhengenes forkynnelse og formidlingsfokus. Slik jeg tolker materialet, kan dette gjenkjennes hos alle informantene, men blir beskrevet tydeligst hos Anders og Mia. Mia er opptatt av å beskrive tidligere sammenheng som del av en tradisjon som i stor grad formidler «en velge bort-teologi». Her handler det om å velge bort alt, for å følge Jesus, mens hun selv opplever større resonans i en forståelse av å ta med Jesus inn i alt hverdagen bringer. Hos Anders* kommer dette frem gjennom en beskrivelse av en sammenheng som på den ene siden var opptatt av å gi plass til alle, men på den annen side var «litt sånn klassisk vi og dem» Han sier:

Jeg vil si det var en litt sånn mild evangelikal sammenheng... med fokus på omvendelse og frelse...og å nå de unådde...men ikke sånn «hard core» evangelikal som du finner i USA... eller i trosbevegelsen (Anders*).

Slik spørsmålene ble stilt i intervjusituasjonen ble det trolig lettere for informantene å vektlegge det negative ved forhenværende sammenhengs teologi, - mer enn å trekke frem positive sider. Det bør derfor også nevnes at materialet er noe mer nyansert enn det som er fremstilt her. Blant annet tilkjenner Sebastian at deler av de sammenhengene han tidligere har vært en del av, også bar i seg elementer av det han beskriver som sunn kristendom, med rom for åpne refleksjoner og spørsmål.

Innenfor og utenfor

I informantenes beskrivelser av opplevelser rundt tidligere sammenhengers kirkeforståelse mener jeg å kunne finne et nokså tydelig avtrykk av evangelikal tenkning. Flere informanter beskriver sine sammenhenger som opptatt av å nå nye, av å være utadrettet og av å bidra til bygge den enkeltes tro. Det tydelige «innenfor og utenfor-sporet» blir også her fremhevet som en del av disse sammenhengenes forståelse av det å være kirke, - og videre de aktive kristne som den egentlige kirke. Hos Tor beskrives dette på noe humoristisk vis med at «vi var de ordentlige kristne.» Imidlertid opplevde flere av informantene dette som krevende, i nokså utstrakt grad. Flere kjente seg ukomfortable med denne måten å operere på, og hadde et nokså anstrengt forhold til denne tenkningen. Sebastian og Linda forteller:

Det hele hadde en ganske sterk misjonar nå-ut-tanke, som jeg også alltid har syntes har vært litt vanskelig å vite hvordan man skal forholde seg til. Jeg har alltid opplevd det som en verste dom i livet dersom du må gå på gata og drive sånn gateevangelisering. Det har jeg et ekstremt konfliktfylt forhold til da.... (Sebastian).

Jeg har aldri klart helt å passe inn i den formen for evangeliserende kirke...Jeg fikk ikke til å være kirke på den måten som jeg følte var forventet. Jeg følte at den jeg var, var feil i forhold til forventningene i min tidligere sammenheng (Linda*).

En fremtredende fellesskapsdimensjon

Ved siden av denne overordnede tenkningen rundt kirke som bestående av de aktivt troende med et tydelig utadrettet fokus, beskriver informantene fellesskapsdimensjonen som svært fremtredende i tidligere sammenheng. Anders sier:

Fellesskapet var nok den største styrken ved denne sammenhengen, også var det naturlig å snakke om tro. Grunntanken var nok fellesskapet... det å tilby fellesskap var noe av det viktigste.. Dette var jeg i stor grad med på selv også. Mitt kirkebrudd handler ikke om dette... (Anders*).

Hos alle fem informantene trekkes dette frem som en viktig og god dimensjon ved måten å være kirke på, og flere sier også at dette er et savn for dem i dag. Hos Mia uttrykkes dette så sterkt at hun ikke ser bort ifra at hun en gang vil komme tilbake til en slik sammenheng, om fellesskap av samme art ikke er å finne i folkekirken. Som nevnt tidligere nyanseres bildet likevel noe, da flere også tilkjenner at baksiden ved dette fokuset kunne være at det ble for tette og intime fellesskap.

4.2.3 Nåværende sammenhengens teologi og kirkeforståelse

Da informantene ble bedt om å beskrive teologi og kirkeforståelse i folkekirken, peker mye i retning av at denne sammenhengens egenart ligger tettere opp imot informantgruppens egne perspektiver rundt dette. Også her opplever jeg de fem informantene som relativt samstemte, hvor de med ulike ord målbærer et nokså likt tankesett rundt sine opplevelser.

Mangfoldig teologi

Nåværende sammenheng beskrives i stor grad som et sted hvor det gis rom for refleksjon, spørsmål og et større meningsmangfold rundt teologien. Informantene trekker frem at det her blir ryddet plass for en sunnere uenighet, der det er lov å mene forskjellig, selv om Linda* også poengterer at «det kanskje er trangere for de konservative». Hos Sebastian trekkes det paralleller til hans egen naturvitenskapelige fagkrets, hvor det nærmest er ønsket at det man tror på skal brynes og bli forsøkt prøvd opp imot andre synspunkt og tanker. Tor uttrykker også at dette har vært en berikelse han setter pris på:

For meg var dette en veldig bra vandring på mange måter. Det er ikke sånn at man er enig i alt, men det er en kirketilhørighet der det er rom da...,for mange ulike ståsteder. Også var det godt å havne et sted...der det ikke er så viktig å være enig. Det er ingen som er enige om alt, men det viktige er at kirkelandskapet er tilstrekkelig fleksibelt til at alle finner et sted der det er mulig å være (Tor).

Et aspekt som videre er en tydelig tendens i materialet, er informantenes beskrivelser av hva denne noe mer mangfoldige tilnærmingen til teologi har gjort med dem. Flere forteller om en type lettelse eller befrielse, ved å komme til en sammenheng «med større takhøyde og bredere dører» som Linda* beskriver. Hos Mia møter vi nærmest en positiv undring over at det går an å mene så mye forskjellig og «fortsatt være en del av kirkefelleskapet og tro på Gud» Hun poengterer videre at dette rommet til å undre seg i har gjort henne godt. Hun sier:

Ja..., du trenger ikke være så perfekt, på en måte (Mia).

En annen dimensjon ved en slik teologisk tilnærming virker ifølge noen av informantenes beskrivelser også til å gi større rom for å ta ut en ønsket avstand til sitt kirkelige engasjement. Slik jeg fortolker noen av de underliggende linjene i materialet, beskrives denne teologiske profilen som mindre invaderende i den enkeltes liv, og dermed lettere å holde seg distansert til. I Anders* sine refleksjoner kommer dette frem gjennom en beskrivelse av at «folk nok opplever å få være mere i fred» i denne sammenhengen. Han er likefult påpasselig med å si at «kirken også må utfordre», samtidig som han tenker at mange tror på Gud uten at de ønsker at «Han skal kødde opp livene deres.» Hos Sebastian finner vi også noe av denne dimensjonen. Han sier:

Det å fortsatt ha en forankring til et sted der jeg i alle fall kan få Guds velsignelse, om jeg vil eller ikke..., det tror jeg er bra da. Det er på en måte et sånn fint sikkerhetsnett.. Et sted å gå der jeg vet jeg vil få avstand, og likevel kunne være del av en kirke... det synes jeg er bra (Sebastian).

Bredere kirkeforståelse

Når informantene blir bedt om å beskrive opplevelsen av nåværende sammenhengs kirkeforståelse, er det på en del vis i samme ordelag som i avsnittet over. Folkekirken blir positivt opplevd som en kirke med stor åpenhet for den store bredden av folket, og som åpen

og inkluderende også for de med mindre tydelig artikulert tro. Linda* beskriver folkekirken som «huset som står der for alle». Hos henne beskrives folkekirken også som en kirke med større relevans inn i samfunnet, blant annet gjennom lokale kulturelle samarbeidsprosjekt, og ved å tilby ritualer i forbindelse med livshendelsene. Sebastian beskriver «kirkerommet som noe mye større» hvor det i overført betydning kan se ut til at han mener at folkekirken rommer mangfoldet på en annen måte en tidligere sammenhenger.

Mangelfull fellesskapsdimensjon

Hos fire av de fem informantene trekkes imidlertid fellesskapsdimensjonen inn som et savn når opplevelsen av folkekirkens måte å være kirke på skal beskrives. Linda forteller:

Det er noen fordeler og ulemper i hver tradisjon. Også er det dette med fellesskapsdimensjonen da... I folkekirken må du nesten ha flaks for å oppleve godt fellesskap i en menighet (Linda*).

Det kan virke til at denne dimensjonen fra tidligere sammenheng er noe flere bærer med seg som gode opplevelser, og som de ikke helt finner erstatning for i sin nye sammenheng. Hos Tor understrekes det at folkekirken «ikke bare må være en seremonimester», og hos Mia og Linda kommer det frem at fellesskap er svært viktig for dem - og noe de aktivt leter etter i folkekirken.

Selv om fire av de fem informantene på hvert sitt vis fremholder dette som noe mangelfullt i folkekirken, er det også nyanser i materialet rundt dette. Igjen gjelder dette graden av fellesskapsdimensjonen. To av disse fire er tydelige på at felleskapet gjerne må være mindre tett, mens to virker til å uttrykke ønske om fellesskap i folkekirken som er tilnærmet likt det de opplevde i sin tidligere sammenheng. I forhold til dette aspektet er dette en av få ganger, så vidt jeg kan se, at kjønnsforskjellene mellom informantene spiller inn. Det kan virke til at de kvinnelige informantene i større grad enn mennene søker det vi trolig kan kalle trosfellesskapslignende fellesskap. I hvor stor grad dette er noe som skal tillegges vekt, er jeg imidlertid usikker på. Datamaterialet er her trolig for begrenset til å kunne trekke slutninger.

4.2.4 Oppsummering, teologi og kirkeforståelse

I dette delkapitlet har vi nå sett nærmere på informantenes beskrivelser av teologi og kirkeforståelse både hos seg selv, og i tidligere og nåværende kirkelige sammenhenger.

Hovedtendensen i denne delen av analysen viser at folkekirkenes teologi og kirkeforståelse ser ut til å ligge betydelig nærmere informantenes beskrivelser av egne standpunkt og refleksjoner. Det kan fremstå som sannsynlig at dette har vært av betydning for deres forflytning fra tidligere sammenheng, og slik sett forstås som et svar på oppgavens første forskningsspørsmål;

Hvilke faktorer ved tidligere og nåværende sammenhengs kirkeforståelse og teologi kan ha vært av betydning for forflytningen?

Tidligere sammenhengs teologi beskrives som for ensartet, konservativ og evangelikal. Videre uttrykker informantene her et opplevd lojalitetskrav og manglende teologisk frihet. Kirkeforståelsen blir beskrevet til å fremstå med for tydelige skillelinjer mellom innenfor og utenfor, mens fellesskapsdimensjonen fremheves nyansert positivt.

I nåværende sammenheng fortelles det om en teologi som gir rom for refleksjon, spørsmål og en sunn uenighet. Informantene beskriver at dette står bedre til hvem de er i dag, og som noe de trives bedre med. Kirkeforståelsen blir i stor grad positivt forstått som mer åpen for bredden, men som noe mangelfull i forhold til fellesskapsaspektet.

Tross disse nokså tydelige tendensene viser analysen både en større bredde og kompleksitet enn det disse overordnede linjene fremstiller. Blant annet gjelder dette dimensjoner der informantene befinner seg i ulike mellomposisjoner til de to sammenhengenes hovedtrekk. Nyansene i dette, og hvordan denne helheten kan ses i sammenheng med teoriperspektivene, vil jeg komme tilbake til i drøftingskapitlet.

4.3 Spiritualitet og trosutøvelse

I dette underkapitlet er analysen konsentrert rundt følgende forskningsspørsmål: *Hvilke faktorer ved tidligere og nåværende sammenhengers spiritualitet og trosutøvelse kan ha vært av betydning for forflytningen?* Her vil jeg se nærmere på informantenes opplevelser av egen spiritualitet og trosutøvelse, og hvordan denne beskrives i forhold til tidligere og nåværende sammenhengers åndelige uttrykk.

4.3.1 Informantenes spiritualitet og trosutøvelse

Også her finner jeg det nyttig å starte analysen med å forsøke å identifisere informantenes beskrivelser av eget ståsted. I denne omgang deres egne åndelige modning og utvikling. Gjennom dette håper jeg å kunne få et tydeligere bilde av hvordan dette kan se ut til å respondere med den spiritualiteten informantene senere beskriver å ha opplevd i både tidligere og nåværende sammenheng.

Åndelig utvikling

Det første jeg vil stoppe opp ved her er informantgruppens beskrivelser av det jeg tolker som en spirituell utviklingsreise. Sett fra mitt ståsted kan det virke som om denne reisen bærer to ulike dimensjoner i seg. For det første handler den om en konkret og håndfast utvikling, der tidligere spirituelle uttrykk til dels har blitt skiftet ut med nye. For det andre kan det se ut til å handle om en økende indre bevissthet rundt egen modning og personlighet. Da informantene ble bedt om å beskrive egen spiritualitet, fortalte fire av de fem informantene at større bevissthet rundt egen personlighet har vært avgjørende for spirituell landingsplass i voksenalder. Tor sier:

Til sammen vil jeg si at det har vært en kombinasjon av at man jo modnes og blir mer trygg på sin egen personlighet... og man forstår litt mer hvilke uttrykksmåter og spirituelle uttrykk som resonnerer best med en selv (Tor).

For de fleste av informantene finner man tilsvarende refleksjoner rundt dette. Anders* forteller at han med tiden har «landet mer samstemt med egen personlighet» og Linda* at «hun har en spiritualitet som står til den personligheten hun har i dag». Slik jeg tolker datamaterialet kan det se ut til at denne bevisstgjøringen har ført til at informantene i voksenalder mer gjennomreflektert har valgt hvilke spirituelle praksiser de ønsker skal være gjeldende som sitt utøvende trosspråk. En tydelig tendens i datamaterialet er at dette for mange har ført til en

bevegelse bort fra ensartede karismatiske uttrykk, og til en spiritualitet som blant flere beskrives som mindre intens, mer dempet, menneskelig og jordnær. For Anders har dette også hatt elementer av teologisk refleksjon i seg. Han beskriver sin spiritualitet i dag som tryggere på at Gud er til stede overalt, og ikke må «manes frem» av han selv. Han sier:

Nå er jeg av en annen oppfatning...Gud er tilstede over alt. Før var det nok mere et skille på dette. «Gud-tilstede -overalt-spiritualiteten» føler jeg er roligere, tryggere, mer jordlig og nærmere bakken (Anders*).

For å komme dit de er i dag, beskriver noen av informantene at de har måttet foreta en type omstrukturering av sitt eget spirituelle uttrykk. Hos noen kan man få inntrykk av at det nærmest har vært tillærte spirituelle uttrykksformer som de har måttet legge av seg, mens andre i større grad har lagt annen spiritualitet inntil tidligere uttrykk – for på den måten finne en helhet som passer bedre til hvem de er nå. Hos Linda* blir dette beskrevet som en «avskilting» av en del tidligere spiritualitet, mens Tor ordlegger seg på følgende måte:

Det er mulig jeg var del av noe mer synlig spiritualitet før. Jeg var med på å synge på lovsang å sånt..., men i praksis opplever jeg at jeg har min måte å be og forholde meg til det åndelige på som er ganske lik. Jeg er ikke med på at det er mindre inderlig eller noe sånt. Det er mere å se på som en «omkoding»... og kanskje er det fjernet noen (spirituelle) fremmedelement...(Tor).

Spirituelle uttrykksformer

Når informantene så blir bedt om å beskrive hvilke konkrete spirituelle uttrykksformer de i dag føler seg mest hjemme i, viser materialet at det her er en del ulikheter. For å synliggjøre denne bredden finner jeg det hensiktsmessig å stoppe opp ved den enkeltes opplevelser av dette, og i det følgende forsøke å sammenfatte hver enkelt informants beskrivelser av det som etter hvert ser ut til å ha blitt en landingsplass.

Anders* beskriver at hans utvikling nok på mange vis handler om en større bevissthet rundt dybde og innhold. Lovsangen opplevde han tidligere som fin, men har etter hvert også fått stor sans for salmeskatten. Han velger gjerne bibeltimer fremfor lovsangsmøter, og sier videre at studier og fagteologi med tiden var noe som ble personlig svært berikende og trosstyrkende. Selv om det finnes andre dimensjoner i hans trosutøvelse, blir det faglige hos han beskrevet

som en «form for tilbedelse», og det nærmeste han kommer et personlig åndelig liv eller trosspråk.

Hos Linda* beskrives en noe mer sammensatt spiritualitet. Hun forteller at hun helt i fra ungdommen av «lærte å kjenne Gud gjennom stillheten», og at dette er noe hun har tatt med seg gjennom livet. Hun sier videre at hun nok stadig er nokså karismatisk av seg, men at hun også har fått større sans for salmer, liturgi, retreat og pilgrimsvandring. Lovsang og tilbedelse tok hun avstand fra i en periode, men dette er noe hun nå har kommet tilbake til og finner glede i. Generelt beskriver hun et trosspråk hun i dag definerer som mer dempet og menneskelig.

Sebastian forteller at han i lange perioder har hatt et elsk/hat forhold til karismatikken. Han beskriver en fasinasjon for de som mener noe, og går helhjertet inn for det de brenner for. Etter en tid der han selv var blant de han benevner som «kristendomsutøvende på amfetamin», ble det imidlertid behov for å sortere og finne tilbake til noen røtter. For Sebastians del førte dette til en avstandstaken til det følelsesstyrte, og en vandring inn i det vi kanskje kan kalle mer formfast spiritualitet. Han uttrykker nå større tilfredshet med den liturgiske gudstjenestefeiringen, og beskriver også selve utformingen av kirkerommet som en spirituell inspirasjonskilde.

I Tors beskrivelse av egen spiritualitet slår han ganske tydelig fast at karismatikken aldri har vært en type spiritualitet han har pustet godt i. Som nevnt i tidligere sitat var nok denne formen for trosutøvelse mere å regne som et fremmedelement i hans trosutfoldelse, og noe han trengte å definere seg bort ifra. I sine beskrivelser av hva som appellerer bedre til han, mener jeg å kunne tolke en større fasinasjon for de tradisjonelle rammene og de litt fastere formene. Trosbekjennelser, bønn og kveldsbønn er noen av de trospraksisene Tor beskriver som en spiritualitet som passer til han.

Mias beskrivelser av egen spiritualitet ser på mange vis ut til å ligge nokså tett inntil Lindas beskrivelse. Mia forteller at karismatikken stadig er en viktig åndelig kilde for henne, men at hun samtidig har fått sansen for trosutøvelse med noen flere rammer og ferdigformulert språk. Hun beskriver også tiltagende fasinasjon for en type kollektiv spiritualitet der det kristne fellesskapet bærer troen sammen, og det blir mindre blir avhengig av den enkeltes trosutøvelse. Også for Mias del er en overordnet beskrivelse en mer lavskuldret spiritualitet enn tidligere.

Datamaterialet sett under ett, viser altså nokså ulik og sammensatt spiritualitet blant informantene. Tross nokså tydelige definisjoner av foretrukket spiritualitet, spesielt blant de mannlige respondentene, mener jeg likevel å kunne spore en type mangfoldighet i materialet. Flere virker til ha et utforskende ønske om å kunne legge ulike spiritualitetstradisjoner inntil det de intuitivt opplever som sitt mest nærliggende uttrykk - blant annet i kontemplativ retning. Tydeligst kommer nok dette frem hos Linda, som i erkjennelsen av å ikke bare passe inn i en tradisjon, definerer seg selv i en type «spirituelt mellomrom». Hun sier:

Jeg er i dette mellomrommet ... Jeg godtar ikke å bli satt i en boks, som person er jeg både og. Jeg liker levende åndelighet, men den kan ha forskjellige språk. Åndeligheten min er mye bredere nå, og det er også perspektivet på den (Linda*).

Trosutøvelse

Når det gjelder informantenes hverdagslige trosutøvelse, beskrives denne blant de fleste som noe mer nedskalert enn tidligere i livet. Tor er imidlertid et unntak her, som sier at «han ikke vil være med på at det er noe mindre inderlig nå» enn før. Det andre forteller om mindre faste gudstjenestebesøk og noe lavere frekvens på egeninitierte trospraksiser i hverdagen. Refleksjonene rundt dette virker likevel å ha elementer av ambivalens i seg. På den ene siden uttrykker flere at det er noe godt og befriende med å ikke gå fast, og å ha mindre forventninger til seg selv om jevnlig aktiv trosutøvelse. På den annen side beskrives et savn etter å gå fast eller være mer engasjert. Hos Linda* settes dette ord på som en type «sorg», mens Anders sier:

Det er mer uregelmessighet i gudstjenestebesøk nå enn før. Og jeg må innrømme at det er litt godt. Det var større forventninger tidligere. Noe godt var det i det også. Den litt løsere tilknytningen nå er godt...men jeg savner også å gå fast (Anders*).

Det kan altså virke til at store deler av informantgruppen har landet i en form for trosutøvelse som er mer nedtonet og mindre forpliktende. Samtidig som dette ser ut til å bli gitt et positivt fortegn, uttrykkes også et savn etter å være i berøring med en spiritualitetsutøvelse som har et større engasjement i seg.

Et annet interessant aspekt finner jeg i noen av informantenes uttalelser som kan tolkes i retning av at nåværende trospraksiser i mindre grad er betydningsfulle, sammenlignet med de de hadde tidligere i livet. Det kan nærmest virke som om en del ikke- karismatisk spiritualitet vurderes

som mindre åndelig enn den karismatiske. Eksempler på dette mener jeg å finne tydeligst hos to av informantene. Anders*, som har beveget seg i retning av det man kanskje kan kalle intellektuell eller verbal spiritualitet, bedyrer at han egentlig ikke er «så veldig åndelig av seg». Hos Sebastian møter vi på den ene siden en beskrivelse av det jeg vil tenke på som nokså omfattende nåværende trospraksiser, bestående av fast morgenandakt, fast bibelgruppedeltakelse og noen sporadiske gudstjenestebesøk. På den annen side antyder han at dette ikke er mye å skryte av, og sier i noe overført betydning:

Ja, jeg opplevde kanskje noen skudd for baugen...også har jeg nok aldri helt kommet oppå hesten igjen...også vil jeg nok ikke helt oppå hesten igjen heller. Jeg har liksom spilt på landslaget føler jeg...og da gidder du ikke å begynne å spille litt ball i kjelleren igjen...(Sebastian).

4.3.2 Tidligere sammenhengs spiritualitet og trosutøvelse

I beskrivelsene av tidligere sammenhengs spiritualitet og trosutøvelse er det igjen en nokså samstemt informantgruppe som uttaler seg. Slik jeg ser det, kan trolig dette også ses på som en bekreftelse på et at spiritualiteten i denne studiens utvalgte sammenhenger fremstår som nokså lik – tross informantutvalg med bakgrunn fra ulike menighetstyper og kirkesamfunn.

Slitsom spiritualitet?

Spiritualiteten i de tidligere sammenhengene blir av de fleste informantene beskrevet som nokså aktiv og entusiastisk. Blant enkelte benyttes begreper som veldig fremskutt åndelighet, eller en åndelighet med inderlighetsfokus og stor vekt på utvikling og personlig vekst. Selve uttrykksformen er det kanskje Tor som beskriver mest konkret. Han sier:

Jeg vil si det var fokus på en del ytre manifestasjoner, synlige og hørbare uttrykk og lite rom for ...jeg holdt på å si, privat eller stillferdig trosutøvelse. Spiritualiteten var mer kollektiv og ekspressiv. Den var det altså... Man skulle gjerne være litt inderlig sterkt tilstede...(Tor).

I materialet blir det også skildret en spiritualitet som var lite strukturert og som gjerne hadde impulsivitet og løse rammer i seg. Lovsang, frie bønner, nådegaver i funksjon og lange taler er også elementer som blir trukket frem. I litt negative ordelag benytter enkelte av informantene

betegnelsene «uforberedt pjatt» og «ordgyteri» for å beskrive noe av dette ustrukturerte elementet.

I informantenes beskrivelser av egne opplevelser med denne typen spiritualitet er det igjen en type ambivalens som kommer til syne. Slik jeg tolker det, er det en overvekt av negative beskrivelser, men man kan også spore en klar erkjennelse av noe positivt i denne spiritualitetstradisjonen. For enkelte var det også et tydelig begge deler, - både slitsomt og fantastisk. Sebastian sier:

På den ene siden var det vidunderlig lett, på den annen side en slags utrolig slitsomhet... (Sebastian).

Sebastian er for øvrig påpasselig med å fremheve at han i spesielt en tidligere sammenheng opplevde en gjennomgående «sunn og fredfull spiritualitet.» Også hos de fire andre informantene kan vi finne beskrivelser av gode og dyrebare sider ved denne moderat karismatiske tradisjonen - som de til dels har tatt med seg videre. Men informantenes tydeligste beskrivelser av denne spiritualiteten er nok likevel preget av fortellinger om en type åndelighet som etter hvert ble slitsom å forholde seg til. På ulikt vis beskrives de tidligere sammenhengenes spiritualitet som både krevende, intens og litt for strevsom. For Linda* blir det tydelige fokuset på den enkeltes utvikling og vekst beskrevet som en «åndelighet som hele tiden kavet etter mere». Man skulle videre og dypere, og hun forteller at dette stadig gav henne forventninger til seg selv om å komme lengre. Hos Mia trekkes også aspektet med forståelsen av et innenfor og et utenfor som betydningsfullt for hvordan spiritualiteten kunne oppleves. Hun sier:

Og så får du etter hvert sånn avsmak, og det synes jeg er så trist da...Det er ikke troen de får avsmak på. Man tenker kanskje at det er det..., for du greier ikke å skille det. Isteden er det liksom hele kulturen og ja..., og det her at vi skal redde verden. Vi mot dem liksom... Du kan alltid bli flinkere, du kan alltid be mer, du kan alltid stå opp tidligere og bruke mere tid med Gud....Det blir aldri bra nok! (Mia).

Denne beskrivelsen av noe som kan ligne tilkortkommenhet, blir hos flere av informantene videre også satt i sammenheng med følelser i retning av skyld eller skam. Hos flere kan det virke til at inderlighetsdimensjonen ved denne spiritualitetstradisjonen blir opplevd som noe

man ikke helt greier å leve opp til. Og dermed noe som kunne gi negative følelser, og kanskje dårligere åndelig selvtillit. Tor uttrykker dette på følgende vis:

Det kan bli en viss avstand til disse entusiastene på scena og lovsangerne. Og til de folka som går frem på ettermøtene og har synlige uttrykk for inderlig og entusiastisk tro. Jeg tror skam er det riktige ordet på den følelsen... når du er den som står igjen i benkeraden... kanskje litt sånn skyldig også (Tor).

Opplevelse av negative følelser kommer også til uttrykk på andre måter i datamaterialet. Et interessant eksempel finner vi blant annet hos Sebastian, som beskriver en erfaring som til dels også kan kjennes igjen hos flere andre informanter. Sebastian forteller at han i en bestemt sammenheng nærmest opplevde seg selv som et prosjekt for denne sammenhengens iver etter utvikling og vekst. Verdien av hans tilstedeværelse i fellesskapet blir beskrevet som opplevd verdsatt ut ifra graden av hvor mye personlig utvikling han hadde i eget liv, og hva dette kunne tilføre sammenhengen. Selv hevder han at dette trolig var «the turning point» i hans vandring. Han sier:

Driven de hadde etter å vokse og bli større, kan nok symboliseres ved at de melker ut det du er verdt. Også spyttes du eventuelt ut...for her skal lokomotivet fremover. Det var ikke noe god følelse...da kjente jeg meg...ah...nå trenger jeg litt «space» (Sebastian).

I datamaterialet sett under ett kan man videre finne beskrivelser rundt denne spiritaulitetssammenhengen, som har likhetstrekk til det tidligere nevnte betingede eller tilsynelatende frihetsaspektet. Igjen beskrives en overordnet kultur preget av raushet og romslighet, i tillegg til en uttalt frihet og åpenhet til å være seg selv. Samtidig kan det virke til å være antydninger til et underliggende strømdrag av forventninger til spesielle åndelige uttrykk og engasjert spiritualitet. Hos Mia beskrives noe av dette som en «spirituell mal» som det var forventninger til at man skulle etterleve. Slik jeg ser det kan det virke til at det ble kommunisert at det var plass til alle, mens det likevel oppleves litt annerledes. Her er det kanskje Anders som mest presist formulerer en opplevelse av å både bli gitt og ikke ble gitt spirituell språkfrihet – samtidig som han også berører det betingede teologiske aspektet. Han sier:

Det var plass for alle der jeg var... likevel var det noe annerledes. Også var det egentlig stor raushet der...ikke en blindhet for at folk var forskjellig. Men språk og teologi var nok ganske lik hos alle som gikk der...Det var en homogen gruppe, med ganske like tanker og væremåte. Jeg tenker at det var et oppriktig og ekte ønske om å være åpen og raus i møte med alle, men i praksis var det noe annet...språket sammenhengen hadde, matchet ikke bredden (Anders*).

Til sist i dette delavsnittet vil jeg vende tilbake til noe av det informantene fremhever som positive sider ved sin tidligere sammenhengs spiritualitetsutøvelse. Både dette med engasjement og det å ville noe, blir hos hele informantgruppen holdt frem som noe de setter pris på og til dels savner. Det kan virke til at en slik noe mer «fremoverlent spiritualitet» også er noe flere kunne ha tenkt seg å være en del av, om den i noe grad hadde blitt moderert. Blant annet ser det ut til at det følelsesmessige ved spiritualitetstradisjonen gjerne kunne ha blitt dempet. Hos Tor finner vi en interessant beskrivelse av en type mellomting. Han sier:

Men dette har jo gode sider også ikke sant...det er ikke sånn at man bare skal være i kirkelige sammenhenger som sier at det er fint om du har mye mere tvil enn tro. Jeg har veldig sans for de som vil noe også. En sammenheng jeg tenker på som en type mellomting er der de snakker om å gjøre noen ting, mere enn å føle ting. Du legger opp dag og gjerning etter noe du ønsker å gjøre, fordi du over tid kjenner at det er fint å komme inn i en sånn rytme. Det er noe annet enn at du skal kjenne inni deg at dette er du kjempeglad for å gjøre hver gang. Det er en annen inngang da... (Tor).

Her kan det altså se ut til at både Tor og de andre informantene tilkjenner et ønske om å delta i en noe mer aktiv og tilrettelagt trosutøvelse, initiert og drevet fram av å ville noe. Intensitetstrykket i deres tidligere sammenhenger er nokså entydig beskrevet som for høyt, samtidig som fullstendig passivitet heller ikke blir fremstilt som et ønsket eller fullgodt alternativ.

4.3.3 Nåværende sammenhengs spiritualitet og trosutøvelse

I denne avhandlingens datamateriale er det relativt få utfyllende beskrivelser av hvordan nåværende sammenhengers spiritualitets og trosutøvelse konkret fremstår i seg selv. Informantene har i større grad uttrykt hvordan de vil sammenligne denne typen spiritualitet med den de har vært en del av tidligere. I disse fortellingene dannes det likevel et bilde av en mer

rammesatt spiritualitet, beskrevet som slitesterke liturgiske rammer og substansfylte ledd. Det blir videre understreket et større fokus på den kollektive trosutøvelsen og en nedtoning av det individuelle entusiastiske fokuset.

Jordnær og menneskelig spiritualitet

Når informantene blir bedt om å beskrive sine opplevelser i møte med folkekirkens spiritualitet blir den av de fleste uttrykt som en åndelighet som står bedre til hvem de er i dag. Den er mere lavmælt og jordnær. Hos Anders* beskrives den som «nærmere livet og det menneskelige», og Linda* fremhever at en «tydeligere menneskelig side» er bedre å forholde seg til de gangene livet er vanskelig. For henne beskrives folkekirkenspiritualiteten som en god landingsplass å komme til når hun hadde behov for det. I Tor sine beskrivelser mener jeg å se at hele informantgruppens anliggender på mange vis samles i følgende uttalelse. Han sier:

Den har jo forankringen et annet sted, det er ikke noe man må føle selv. Det jeg opplevde som personlig ansvar for egen trosentusiasme...det forsvinner jo. Du kan løfte av deg den børen der. Jeg har til gode å gå ut fra Dnk med noe lignende...med en følelse av å være utilstrekkelig. Jeg finner rett og slett ikke de samme forventningene eller kravene der... (Tor).

Det virker altså til at de fleste informantene åndelig sett har slått seg til ro og landet godt i sin nye sammenheng. Tross dette er det stadig interessant å se spenninger og brudd i materialet som utfyller dette bildet, og gjør informantenes standpunkter mer nyanserte. I forhold til datamaterialets helhet er tendensen klar i retning av en større trivsel med den folkekirkelige spiritualiteten. På den annen side antyder likevel et flertall av informantene at det også er sider ved denne spiritualiteten som de opplever som mangelfulle. Også her er det betydelige forskjeller og grader av utilfredshet. Som et eksempel på slike beskrivelser kan vi la Linda fortelle:

Samtidig som det oppleves fint å være på liturgiske messer i Dnk, opplever jeg at det for min del ikke er helt nok. Etter noen år i Dnk er det kanskje riktig å si at hvetebrødsdagene er over...og at jeg legger merke til det jeg savner. Jeg kan også bli frustrert på det folkekirkelige... (Linda*).

Slik jeg leser disse tendensene i datamaterialet, kan det tyde på at informantene på ulikt vis bærer med seg et tydelig ønske om å legge deler av tidligere tradisjon inntil sin nye - for på den måten å komplettere til en ønsket helhet. Vel så mye som mer mangfoldige uttrykk, kan dette se ut til å gjelde grader av en spiritualitet som «vil noe».

4.3.4 Oppsummering, spiritualitet og trosutøvelse

I dette delkapitlet har jeg nå gått tettere på informantenes beskrivelser av opplevd spiritualitet hos seg selv og i de ulike sammenhengene de har vært en del av.

Også her mener jeg det vil være riktig å si at hovedtendensene viser at informantene ligger nærmere den folkekirkelige uttrykk. Med bakgrunn i deres beskrivelser av egen spiritualitet og trosutøvelse kan dette dermed fremstå som et svar på avhandlingens andre forskningsspørsmål; *Hvilke faktorer ved tidligere og nåværende sammenhengers spiritualitet og trosutøvelse kan ha vært av betydning for forflytningen?*

Tidligere sammenhengers spiritualitet beskrives som for intens og krevende å forholde seg til i lengden. Samtidig har spiritualiteten et uttrykk som flere har beveget seg noe bort ifra. Deler av denne sammenhengens mer aktive spiritualitetsfokus, virker likevel til å verdsettes. Folkekirken oppleves som mer dempet og jordnær, og har spirituelle uttrykk og en trosutøvelse som står bedre til hvem de er i dag – samtidig som noe mangler.

Igjen ser vi at datamaterialet bærer i seg nyanser og spenninger som gjør bildet sammensatt. Tross nokså tydelige overordnede tendenser kan det likevel se ut til at informantene på ulikt vis befinner seg i mellomposisjoner, - både teologisk, ekklesiologisk og spiritielt. I drøftingskapitlet vil jeg komme tilbake til dette, og se nærmere på hvordan analysekapitlets nyanserte helhet også kan ses i sammenheng med teoriperspektivene.

5 Drøfting

I dette kapitlet vil jeg vende blikket tilbake til avhandlingens overordnede problemstilling, og forsøke å fremheve hovedfunn fra analysen som kan være med på å belyse denne. Videre ønsker jeg å trekke inn teoriperspektivene på en mer systematisk og aktiv måte. Forhåpentligvis vil disse speile funnene på en slik måte at teori og empiri sammen bidrar til større forståelse for avhandlingens hovedspørsmål; *«Hvordan kan en ekklesiologisk forflytning fra moderat-karismatiske og evangelikale trosfellesskap til folkekirken beskrives og forstås?»*

Hovedfunnene i analysen viser at informantene har hatt en utvikling i forhold til teologi, kirkeforståelse og spiritualitet som i dag står nærmere folkekirkens helhetlige profil. Slik jeg tolker materialet er det trolig riktigere å snakke om en bevegelse, fremfor en fullverdig bevisst forflytning i forhold til disse kategoriene. Et hovedargument fra min side vil derfor være at informantgruppen ser ut til å befinne seg i mellomposisjoner i dette teologiske, ekklesiologiske og spirituelle landskapet. Disse mellomposisjonene ser noe ulike ut hos de forskjellige informantene. Noen er tydeligst i en mellomposisjon i forhold til spiritualitet, mens andre har klarere elementer av dette i kirkeforståelsen eller i områder rundt teologiske spørsmål. Slik jeg ser det, fremstår likevel gruppen helhetlig som nokså mellomromsposisjonert i de overordnede linjene. Tross dette har altså folkekirken blitt en foretrukket landingsplass for dem alle. Den virker totalt sett til å passe bedre til informantenes overordnede forståelser og opplevelser - der de er i livet i dag. Disse funnene vil jeg ta med videre i drøftingen, og forsøke å utdype i møte med teoriperspektivene. I det følgende vil jeg se nærmere på informantenes tre utviklingslinjer, før jeg til slutt forsøker å samle analysen og drøftingens funn skjematisk i en oppsummerende tabell (se side 66).

5.1 En teologisk bevegelse

Teologisk bevegelse

I analysen kommer det frem at informantgruppen har beveget seg mot en romsligere og mer fleksibel teologi, der rom for spørsmål, refleksjon og mindre klare svar er viktig. I beskrivelsene av tidligere sammenhengers teologi, ses denne på som for ensartet og rigid, mens folkekirkens mer mangfoldige og åpnere teologi i stor grad blir omtalt positivt.

Informantenes teologiske bevegelse kan her bli en synlig forflytningsindikator, når disse perspektivene holdes sammen med Fagermoen og Lauritzens profiltypologier (2018). Man kan

her få inntrykk av at trosfellesskapsprofilens budskapsteologi er blitt for krevende å forholde seg til, og at informantgruppen i større grad har behov for folkekirkeprofilens kontekstteologi, som møter deres behov for undring og «menneskelighet» bedre. Beskrivelsene om de tidligere sammenhengenes konservative, evangelikale og til dels pietistiske teologi vil nok også komme i berøring med disse budskaps- og kontekstteologiske aspektene. I forhold til teologien kan det slik se ut til at informantenes totale og overordnede dreining, har gjort det naturlig med en forflytning som kan beskrives og forstås i lys av Fagermoen og Lauritzens kategorisering.

Denne utviklingen ser videre ut til å finne en god landingsplass i møte med Butler Bass` (2004) perspektiver rundt vitale kirker som ikke er for teologisk trange. Hos Butler Bass er undringsrommet åpent og «grøftekjøring» mellom ulike teologiske posisjoner nedtonet. De vitale kirkenes fokus på trosutøvelse og praksiser fremfor teologisk «korrekthet», ser ut til å treffe godt med mine informanternes beskrivelser av hva som er viktig for deres kirkelige engasjement i dag.

En teologisk mellomposisjon

I forhold til teologiske spørsmål viser imidlertid analyse materialet også tendenser til en informantgruppe som ikke skråsikkert plasserer seg selv i den ene eller andre enden av ulike teologiske skalaer. Både i forhold til aksene bibeltroskap – kontekstualitet og liberalt – konservativt, opplever jeg en type varsomhet mot å bli for bastant. Det virker til at undringen og muligheten for å stille spørsmål er det viktigste.

Slik sett mener jeg å kunne identifisere et blandingsforhold mellom de kategoriserte idealprofilene hos Fagermoen og Lauritzen (2018). Selv om budskapsteologien til dels er krevende å forholde seg til, kan det virke til å den også har elementer som ikke helt vil forlates. Samtidig søkes det åpenbart mot større grad av kontakt med en mer fleksibel kontekstteologi. Slik jeg tolker materialet er det kanskje nettopp derfor riktiger å snakke om en teologisk bevegelse fremfor en fullverdig bevisst teologisk forflytning – og med det kommer informantgruppen nærmere noe som ligner en teologisk mellomposisjon. Et tydelig eksempel på dette kan være Sebastians uttalelse på spørsmålet om han fortsatt definerte seg som konservativ, hvor han svarte: «nei, jeg tror ikke det...» Det samme kan gjelde Lindas* uttalelse om at «det var komplisert at det var så ukomplisert» i tidligere sammenheng. Med dette mener jeg hun tilkjenner et behov for undring og større kontekstualitet, samtidig som det ligger en

erkjennelse av at ting kan være teologisk komplekst og komplisert. Begge disse utsagnene kan forstås som at de bærer elementer av en undrende teologisk mellomposisjon i seg.

5.2 En ekklesiologisk bevegelse

Ekklesiologisk bevegelse

Ut ifra analysen kommer det videre frem at informantene samlet sett beskriver en mindre definert og mer omtrentlig forståelse av hvem og hva kirken er. De tilkjenner også en mer avtagende evangelikal forankring, og større ydmykhet rundt eget tankegods og definisjonsmakt. Kirken beskrives som et sted ikke bare for aktivt troende, men også for de med en mer lavmælt og uartikulert tro. Tidligere sammenhengs kirkeforståelse blir opplevd som for opptatt av et innenfor og utenfor, mens folkekirken positivt oppleves som åpen og bred mot majoriteten av folket.

Igjen viser analysen at informantene har beveget seg nærmere Fagermoen og Lauritzens folkekirkeprofil (2018) – i denne omgang mot en bredere og åpnere kirkeforståelse. I møte med de ekklesiologiske profilene blir forflytningen her kanskje tydeligst i spørsmålene rundt innenfor og utenfor aspektene. Folkekirkeprofilens radikale åpenhet står langt bedre til informantgruppens samlede kirketenkning nå. At kirken skal ha plass til både de aktivt troende og de som ønsker en forsiktigere og løsere tilknytning, vitner om at det ikke er et enten eller – men mere et begge deler hos informantene.

Slik sett er det også mulig å kjenne igjen Harald Hegstads positive posisjon om kirken som en dobbel skikkelse (Hegstad 2009). Ikke i den forstand at kirken samler de aktive et sted og det bredere lag et annet (bedehus-kirke) - men mer i informantenes ønske om at en kirke skal romme større bredde og flere nyanser.

En ekklesiologisk mellomposisjon

I analysens nyanserte fremstilling av kirkeforståelsen synliggjøres like fullt en ambivalens rundt noe av dette. For sterke skiller mellom innenfor og utenfor beskrives som utfordrende, samtidig som en for omfavnende dåpsteologi uten en artikulert tro også blir krevende.

Her kan det nærmest se ut til at det finnes et ønsket kontaktpunkt mellom en romslig tradisjonsteologi og en noe mer avgrenset fellesskapsteologi. Med andre ord kan det se ut til at informantgruppen ønsker noen av folkekirkeprofilens elementer lagt inn til trosfellesskapsprofilens rammer – og motsatt. Dette identifiserer på nytt informantenes

mellomposisjon og plasserer dem, slik jeg ser det, tettere på Schmiedels forståelse av en elastisk ekklesiologi (Tveitereid, 2018). Deler fra en ekklesiologisk tradisjon legges inntil en annen, og gruppen sett under ett ser slik ut til å bære en hybridisert mellomposisjon i seg. Gjennom et uttalt ønske om å åpne opp, og samtidig problematisere en for inkluderende omfavning av alle, mener jeg man her ser elementer av to samtidige profilspor i informantgruppen.

Noe av denne elastiske ekklesiologien finner vi også i møte med informantenes fellesskapsperspektiv. I analysen slår funnene fast at kirkelig felleskap er viktig, men at disse ikke må bli for invaderende - slik at de setter grenser, blir for trange eller oppleves for intime. Forenklet sagt kan det se ut til at det etterlyses fellesskap med en løsere folkekirkeprofil.

I teoriperspektivene gir dette samstemte forankringspunkt med både Holmberg og Butler Bass. Hos Holmberg (2019) identifiseres et manglende fellesskapsaspekt i den svensk-kirkelige ekklesiologien som sprikende med folks ønske om større plass for åpne og tydelige fellesskap i kirken. Mine informanternes etterlysning av en tydeligere fellesskapsdimensjon i folkekirken resonnerer godt med denne studien. Holmbergs typologisering av det åpne og uforpliktende «torg-fellesskapet», bærer dessuten dimensjoner i seg som møter informantenes behov for å ta ut større avstand enn det deres tidligere fellesskapsopplevelser representerte. Som elastisk ekklesiologi foreslår jeg i teorikapitlet dette som en *fellesskapssøkende folkekirke-eklesiologi*.

Også hos Diana Butler Bass (2004; Kaufman, 2017) møter vi igjen perspektiver som har berøringspunkt med denne hybridiserte fellesskapsekklesiologien. I teoriperspektivene foreslått som en *kontekstteologisk trosfellesskaps-eklesiologi*. Kirker med intensjonelle praksiser som det bygges fellesskap rundt, - uten at disse er teologisk trange, blir i hennes studier identifisert som betydningsfullt for kirkenes vitalitetsgrad. Mine informanternes fellesskapssøken og samtidige behov for teologisk undringsrom ser dermed ut til å finne en ny landingsplass her. Vel å merke ville det nok her være av betydning at graden av intensjonalitet ikke ble for sterk. Dette vil jeg berøre nærmere senere i drøftingen.

5.3 En spirituell bevegelse

I analysen identifiseres noe som kan ligne en todimensjonal spirituell utvikling hos informantene. Den ene gjelder uttrykksform og den andre grad av intensjonalitet. I det følgende vil jeg se nærmere på begge, og til slutt berøre mulige mellomposisjoneringer.

Bevegelse i uttrykksform

I analysens berøring av endring eller utvikling av informantenes konkrete spirituelle uttrykksformer, forteller flere av informantene om en type omstrukturering. Her blir begreper som både avskilting, omkodning og fjerning av fremmedelementer benyttet. Dette settes i sammenheng med større bevissthet rundt egen modning og personlighet, og et uttalt større refleksivt forhold til egen spiritualitet.

I Harald Olsens (2006) forskning rundt spiritualitetsbestemmende faktorer, blir egen personlighet og kulturell sammenheng definert som viktige faktorer. I møte med mitt datamateriale ser dette ut til å gi spesielt god resonans i forhold til personlighet. Fire av fem informanter er her spesifikke på dette aspektets betydning for foretrukne spirituelle uttrykk. Slik jeg tolker materialet virker personlighetsdimensjonen til å ha en sterkere betydning for informantene enn de kulturelle sammenhengens påvirkning. Fokus på egen utvikling og bevisst forflytning i kirkelandskapet antyder slik jeg ser det at personlighet her trolig overgår betydningen av kulturell sammenheng.

De spirituelle uttrykksformene i de tidligere sammenhengene ble i stor grad beskrevet som karismatiske, mens folkekirkespiritualiteten blir betegnet som mer neddempet og mer liturgisk orientert. I informantenes beskrivelser av egne nåværende og foretrukne trosuttrykk, kan vi se en dreining mot uttrykk som de selv definerer nærmere folkekirkens profil.

I teoriperspektivene finner vi hos Olsen (2006) en spiritualitetstypologi som samlet sett forsøker å favne de mest sentrale kristne tradisjoner og retninger. Om jeg legger mine informanternes beskrivelser av egen foretrukne spiritualitet inntil Olsens typologier, kan bildet se noenlunde slik ut:

Linda: En kombinasjon av karismatisk, kontemplativ og estetisk/rituell spiritualitet

Anders: Verbal/rasjonell spiritualitet med en vektlegging av det rasjonelle

Tor: Estetisk/ rituell spiritualitet med en vektlegging av det rituelle

Sebastian: Estetisk/rituell spiritualitet

Mia: En kombinasjon av karismatisk spiritualitet med elementer fra det estetisk/rituelle.

Man kan her se at den karismatiske spiritualiteten samlet sett nokså beskjedent fremkommer som en foretrukket uttrykksform for denne studiens informantgruppe. Fire av fem informanter har i dag tydelige berøringspunkt med den estetisk/rituelle spiritualiteten, og uttrykker på ulikt vis at deler av det karismatiske uttrykket er noe de har måttet omstrukturere seg i forhold til.

I Tone. S. Kaufmans (2017) dialog med Hellas og Woodhead (2005) fremstilles noe som kan ligne idealtypiske spirituelle kategorier for ulike kirkelige sammenhenger. I min sammenstilling av disse opp imot Olsens typologier kan vi se at den estetisk/rituelle, kontemplative og til dels verbal/rasjolle spiritualiteten lander best i folkekirkelandskapet. Teoriperspektivene støtter dermed opp om informantenes egne uttalelser om at de nå har et spiritualitetsuttrykk som ligger nærmere folkekirkens profil – selv om heller ikke dette er helt uten nyanser.

I ovennevnte oversikt ser vi for øvrig også likheter med de nordiske tendensene Olsen og Kaufman trekker frem i sine spiritualitetsstudier (Olsen, 2005; Graff-Kallevåg og Kaufman, 2018). Deres identifisering av estetisk/rituell og kontemplativ spiritualitet som mer fremtredende nå enn tidligere, ser ut til å stemme overens med deler av min informantgruppes utvikling.

Bevegelse i grad av intensjonalitet

I analysedelens gjennomgang av informantenes nåværende trosutøvelse, formidles en utvikling mot mer nedskalerte og nedtonede trospraksiser enn tidligere. Informantgruppen beskriver også egen spiritualitet som mindre intens og mer jordnær. Det fremkommer også en tilfredshet med å ikke lenger være så forpliktende aktiv. Tidligere sammenhengers spiritualitet sammenfattes på mange vis både som offensiv og betinget, mens folkekirken oppleves som mindre kravstor, mer jordnær og menneskelig.

I møte med teorien kan det her være interessant å trekke inn Kaufmans perspektiver på den intensjonelle og integrerte spiritualiteten (Kaufman, 2017). Det kan virke til at informantene her har foretatt en type vandring som gjør at de i forhold til intensjonalitet ligger et annet sted nå, enn tidligere. Flere har tidligere i livet ha vært aktive og entusiastiske, mens de nå trives bedre i en tydelig mer neddempet spiritualitet. Kaufmans beskriver den intensjonelle

spiritualiteten kjennetegnet som noe som søkes og etterstrebtes, og dette blir i møte med mine informanter fremstilt som slitsom i lengden.

I teorikapitlet argumenterte jeg dels for at disse aspektene ikke kan plasseres i kirkekategorierte profiler. Samtidig ble det løftet frem at den intensjonelle spiritualiteten tradisjonelt har vært mest fremtredende i evangelikale og karismatiske tradisjoner – ved siden av retreatbevegelsen (Kaufman, 2017). Ut ifra informantenes beskrivelser opplever jeg nok at dette blir bekreftet. Intensjonalitetstrykket i tidligere sammenhenger virker til å ha vært godt å komme seg bort ifra, og graden av intensjonalitet har trolig også vært utslagsgivende for noen informanternes beskrivelser av erfaringer med skyld eller skam.

Beskrivelsene av nåværende sammenhengs spiritualitet vil jeg likevel ikke si er synonymt med Kaufmans beskrivelser av den integrerte spiritualiteten. Slik jeg ser det, kan liturgisk og «formfast» spiritualitet også ha intensjonelle sider. Folkekirkenes noe mer fastsatte og ferdigformulerte uttrykk kan nok like fullt oppleves som mindre anstrengende, og dermed som lettere å være en del av uten etterstrebelser. Slik sett vil nok den integrerte spiritualiteten ligge tettere på folkekirkespiritualiteten – selv om den i seg selv ikke er definerende for begrepet. Folkekirkespiritualiteten og den integrerte spiritualiteten deler kanskje først og fremst et felles, noe neddempet, underliggende «pulsslag». Og dette «pulsslaget» ser ut til å være det som best treffer det de fem informantene søker i dag.

Spirituelle mellomposisjoner

Uttryksmessige mellomposisjon

I analysens kartlegging av informantenes foretrukne spiritualitetsuttrykk, blir det hos to informanter vist til et mangfold, mens tre beskriver et mere ensartet spirituelt språk. Det samlede materialet antyder likevel et breddeperspektiv hos dem alle.

Folkekirkesammenhengen blir omtalt som noe mangelfull på spirituelle uttrykk, og tidligere sammenhenger omtales som i overkant karismatisk orienterte. Det kan virke til at elementer fra tidligere sammenheng ønskes lagt inntil nåværende sammenhengs uttrykk, for på den måten å skape en ønsket helhet.

I møte med dette kommer flere av teorikapitlets perspektiver i spill. For det første ser vi at det er vanskelig å plassere informantgruppen i bare en av de nylig nevnte idealtypiske spirituelle kategoriene (Kaufman, 2017; Hellas og Woodhead, 2005; Olsen, 2006). De hører

ikke til i bare i trosfelleskapstradisjonen, eller bare i folkekirketradisjonen. Til tross for at den enkelte foretrukket lander best i den folkekirkelige spiritualitetsprofilen, uttrykker de altså et ønske om et mangfold som har berøring med flere tradisjoner.

I teoriperspektivene kan man finne støtte for denne type mangfold i både Tveitereid (2018) og Graff-Kallevag og Kaufmanns (2018) anliggender. I informantenes søken i ulike tradisjoner, hvor ulike dimensjoner veves sammen i ulike mønstre, kan man se tydelige spor av både Troeltsch «tredje vei» og «bricolage-spiritualiteten». Dette kan også minne om det Tveitereid benevner som en pilgrims spiritualitet - søkende i både nytt og gammelt, og stadig underveis.

Til sist kan det være relevant å trekke inn perspektivene fra Heelas og Woodheads (2005) blandingstypologier, hvor subjektivering og den personlige erfaringsdimensjonen er av betydning for spiritualiteten. I de to blandingstypologiene (ExpRoD og ExpRoH) fremstilles en bredere og mer sammensatt spiritualitet enn i de tradisjonelle kategoriene. Spesielt ExpRoH-typologien mener jeg vil kunne identifisere denne studiens informantgruppe godt. Ved siden av bred og sammensatt spiritualitet, kjennetegnes denne kategorien av en noe nedtonet karismatisk oppmerksomhet, og et større fokus på hverdagslige og mer «dempede» spirituelle tradisjoner. I tillegg vil jeg mene det er av betydning at typologien forankres i en teologi som gir rom for dialog med det guddommelige normative rammeverket (Kaufman, 2017).

En intensjonell mellomposisjon

Til slutt i dette drøftingskapitlet vil jeg gjøre et nytt stopp ved den intensjonelle spiritualitetsdimensjonen. I analys materialet tilkjenner store deler av informantgruppen at de savner å være mere aktive, og å gå fast et sted. Samtidig uttrykker de at det er noe befriende og godt med en løsere tilknytning. Videre beskrives tidligere sammenhenger som noe for intense, mens folkekirken mangler en spiritualitet som «vil noe».

Her kan vi finne hjelp til å lese bildet tydeligere gjennom Kaufmans (2017) fire-differensierte intensjonalitetstypologier. Gjennom de ulike kategoriene er det også mulig å danne seg et teoretisk perspektiv på denne mellomromsposisjonen.

Slik jeg tolker analysefunnene ønsker ikke informantgruppen å befinne seg i en *tilfreds ikke-intensjonal* kategori. Hos Kaufman beskrives dette som en spiritualitet med lave idealer og lav grad av intensjonelle praksiser. Det er her også et avslappet og nærmest passivt forhold til bønn og utøvende trosuttrykk, og liten oppmerksomhet om eget åndelige liv.

Informantene virker heller ikke til å ønske å være del av den *oppriktige intensjonaliteten*. Denne spiritualitetens høye idealer og høye gjennomføringsfokus virker til å være noe de er slitne av, og dermed har lagt bak seg.

I prosessen mot å legge dette bak seg, kan det videre virke til at store deler av informantgruppen har vært innom den *utilfredse- ikke intensjonelle* kategorien. Denne kjennetegnes av en utilfredshet med å ikke greie å leve opp til en spiritualitet med høye idealer og høyt intensjonelt trykk. Lavt spirituelt selvbilde og skyldfølelse kan også kjennetegnes som en konsekvens av dette. Kanskje er det også elementer ved denne kategorien som gjør at noen av informantene tenderer til å snakke ned den noe mer lavmælte ikke- karismatiske og integrerte spiritualiteten.

Informantenes *mellomposisjon* finner jeg her i Kaufmans beskrivelser av det *enkelt intensjonale*. Denne kategorien preges i liten grad av høye idealer, men gir samtidig intensjonelle praksiser oppmerksomhet. Typologien kjennetegnes videre ved at ulike spirituelle tradisjoner holdes sammen, og at man har et avslappet forhold til eget åndelig liv. På mange vis er det funnet hvile i mer integrerte praksiser, samtidig som det ønskes intensjonelle berøringspunkt.

Sett fra mitt ståsted beskriver dette nokså presist den type mellomposisjon mine informanter ser ut til å ha landet på i det intensjonelle landskapet. De trives bedre der man kan ta ut litt avstand, og ikke bli avkrevd for mye. Den «intensjonelle gasspedalen» ser dermed ut til å være trykt for hardt inn i de moderat-karismatiske trosfellesskapene, - og samtidig for svakt trykt på i folkekirken. Der de er i dag, kan det se ut til å passe bedre med for lite enn for stort trykk.

5.4 Oppsummering

Før jeg til slutt trekker trådene sammen i en konklusjon, kan det være nyttig å forsøke å samle analysen og drøftingens funn skjematisk. I en forenklet form er det mulig å samle informantenes bevegelse og avhandlingens hovedfunn i følgende tabell:

Kategori:	Bevegelse fra tros - fellesskapsprofil:	Bevegelse mot folke- kirkeprofil:	Informantenes mellomposisjon:
Teologi:	<i>Konservativ Budskapsteologi Evangelikal</i>	<i>Liberal Kontekstteologi Post-Evangelikal</i>	<i>Undrende teologisk mellomposisjon</i>
Kirkeforståelse:	<i>De aktivt troende Innenfor/ Utenfor Felleskapsteologi</i>	<i>Et bredere lag Åpnere forståelse Tradisjonsteologi</i>	<i>Elastisk ekklesiologi Felleskapssøkende folkekirke- ekklesiologi Kontekstteologisk trosfellesskaps- ekklesiologi</i>
Spiritualitet:	<i>Karismatisk RoD Oppriktig intensjonal</i>	<i>Estetisk/rituell RoH Integrert intensjonal</i>	<i>Bricolage/Tredje vei ExpRoH Enkelt intensjonal</i>

Tabell 4: Forenklet skjematisk oversikt over informantenes overordnede forflytningsperspektiv.

Tabellen fremstiller informantenes utvikling som en bevegelse bort ifra de mest idealtypiske kjennetegnene for moderat-karismatiske og evangelikale trosfellesskap, og mot en tydeligere forankring i folkekirkeprofilens idealtypiske kjennetegn. Mer enn en fullverdig typologisk forflytning, virker det til at informantgruppen inntar ulike mellomposisjoner i forhold til disse ekklesiologiske profilaspektene.

6 Konklusjon og utblikk

Denne avhandlingen har hatt som intensjon å svare på hvordan *en ekklesiologisk forflytning fra moderat-karismatiske og evangelikale trosfellesskap til folkekirken kan beskrives og forstås*. I dette avslutningskapitlet vil jeg først forsøke å samle trådene på en slik måte at studiens helhetsbilde rundt dette kommer frem. Deretter vil jeg kort reflektere rundt tanker jeg sitter igjen med etter arbeidet med dette prosjektet, og løfte frem mulige perspektiver til videre forskning.

6.1 Konklusjon på oppgavens problemstilling

Analysen i denne studien viser at informantgruppen har vært igjennom en utvikling der de etter hvert har funnet seg bedre til rette i folkekirken enn i sine tidligere trosfellesskapsammenhenger. Samlet sett viser analysen og drøftingen at bilde er sammensatt, og at informantenes utvikling og bevegelse også bærer mellomposisjoner i seg.

Folkekirken er valgt fordi de her finner større kontekstualitet rundt teologien og større rom for å kunne stille spørsmål. Kirkeforståelse er åpnere og passer bedre til deres behov for større omtrentlighet. De har også utviklet en spiritualitet som ligger tettere på folkekirkens estetisk/rituelle uttrykk. Utalt er dette en mer lavmælt, dempet og menneskelig, og slik sett tydeligere orientert mot integrert spiritualitet. Tross dette savnes en noe mer mangfoldig og til dels intensjonal spiritualitet - og ikke minst den ekklesiologiske fellesskapsdimensjonen.

De moderat-karismatiske trosfellesskapene er valgt bort fordi budskapsteologien fremstår som for lukket, avklart og lite åpen for dialog. Disse sammenhengenes evangelikale og konservative forankring har også blitt mer krevende å identifiseres seg med. Spiritualiteten oppleves i overkant intensjonal, og de karismatiske og uformelle uttrykkene er noe informantene dels har beveget seg bort ifra.

Drøftingen bekrefter videre at informantgruppen i større eller mindre grad befinner seg i mellomposisjoner. De uttrykker en teologi og kirkeforståelse som ligger i et blandingsforhold mellom teoriperspektivenes kategoriserte ekklesiologiske profiler. Spiritualiteten er videre i stor grad personlighetsforankret, sammensatt og til dels bredspektret. Informantgruppen bærer samlet sett en i seg en spiritualitet som er mer mangfoldig enn det som kommer frem av

teoriperspektivenes typologiske skillelinjer. I tillegg ønskes grader av intensjonal spiritualitet, uten at denne må bli for dominerende.

Samlet sett virker denne studiens informanter til å ha slått seg til ro i folkekirken, tross noen mangler, fordi de her opplever større fleksibilitet og større romslighet – både teologisk, ekklesiologisk og spiritielt.

6.2 Utblikk

Denne avhandlingens funn gir ingen fasitsvar og er lite egnet til å generalisere. Til dette er utvalget informanter for begrenset. Likevel kan den kanskje skape gjenkjennelse, videreutvikle forståelse og gi mulig relevans også hos andre. Eller for den saks skyld, også utfordre.

Sett fra mitt ståsted tilbyr denne studien nettopp en slik utfordring. En del av informantenes perspektiver og resonnement bryter med kirkens vanligste idealtypologier, og etterspør mellomromsposisjoner som både kan bidra til større dynamikk og mangfold i det kirkelige landskapet. Trosfellesskapene utfordres til å våge å slippe opp for større teologisk meningsmangfold, og samtidig reflektere grundigere rundt hvordan deres tunge intensjonelle strømdrag kan påvirke mennesker over tid. Folkekirken utfordres til å våge større spiritualitetsmangfold, tydeligere intensjonalitet, og ikke minst til å være en kirke som tilbyr fellesskap. Og kanskje ser vi her også en utfordring til nye hybridiserte profilløsninger, med menigheter som tar opp i seg deler av både den elastiske ekklesiologien og mangfoldige spiritualiteten - uavhengig av om disse forankres under Dnk-paraplyen, eller i de såkalt mer lavkirkelige kretser.

Et annet interessant aspekt kan også være å se på denne studien som et lite bidrag til både levd ekklesiologi og spiritualitet i norsk-kirkelig kontekst. I dette prosjektet har vi møtt fem informanter som tenker kirke og utøver tro på sin måte, og som med det tilkjenner en tenkning som fraviker noe ifra de mest idealtypiske kategoriene berørt i denne oppgavens teoriperspektiv. Her kunne det kanskje vært interessant å gå bredere ut. Gjennom en større og mer sammensatt kartlegging kunne det trolig gitt nyttige innspill til norsk-kirkelig spiritualitets- og ekklesiologiforskning.

I avslutningen av dette prosjektet går også mine tanker til alle de som sammen med meg, på slutten av 80 – og begynnelsen av 90 – tallet, var med i store vitale kristne ungdomsarbeid rundt om i hele landet. Flere av disse virker nå til å ha et mer distansert forhold til aktive kirkelige sammenhenger. Om dette har likhetstrekk med elementer i denne studiens aspekter, om det

handler om såkalt frafall fra tro, eller om det her er andre faktorer som spiller inn, kunne vært interessant å se nærmere på ved en senere anledning.

I forlengelsen av dette kan det til sist også være nærliggende å trekke inn perspektiver rundt den enkeltes livshistorie og rent menneskelige utvikling. Som tidligere nevnt ble disse aspektene valgt bort i spissingen og begrensning av denne avhandlingen. Disse elementenes betydning for religiøs og spirituell utvikling virker likefullt sentrale, og kunne vært interessant å se nærmere på, i dialog med psykologiske og religionsosiologiske perspektiver. For min del får dette likevel ligge i denne omgang, og eventuelt være et tema for videre forskningsarbeid.

7 Litteratur

Anker, T. (2020) *Analyse i praksis*. Oslo: Cappelen Damm

Bass, D.B. (2004) *The Practicing Congregation: Imagining a New Old Church*. Herndon, Va: Alban Institute

Befring, E. (2015) *Forskningsmetoder i utdanningsvitenskap*. Oslo: Cappelen Damm

Birkedal, E. (2020) *Religiøsitet fra barndom til voksen – Tretten livshistorier om tro og livstolking*. Oslo: IKO-Forlaget

Dahle, L. (2020) *NLA Høgskolens verdigrunnlag og samfunnsoppdrag i lys av evangelikal tenkning I*: Hagesæter, G., Innerdal, G. og Kvam, B. (red) *NLA Høgskolen Fagutvikling og sjølvforståing på kristen grunn*. Cappelen Damm Akademisk/NOASP

Fagermoen, T. & Lauritzen, S.M. (2018) *Teologier i trosopplæringen*. Oslo: MF- Det teologiske menighetsfakultet

Frikirken.no *Kirke nedenfra* Hentet 03.04.2023 fra <https://frikirken.no/site/frikirken.no/files/kirke-nedenfra.pdf>

Gleiss, M.S. & Sæther, E. (2021) *Forskningsmetode for lærerstudenter* Oslo: Cappelen Damm

Graff-Kallevåg, K. og Kaufman, T. S. (2018) *Byggekløss-spiritualitet? En studie av spiritualiteten i Den norske kirkes trosopplæring*. Oslo: IKO-forlaget.

Heelas, P og Woodhead, L. (2005) «*The Spiritual Revolution: Why Religion is Giving Way to Spirituality*. Malden, Mass: Blackwell Publ.

Hegertun, T (2015) *Menigheten i lys av den tredje trosartikkel – elementer i en pentakostal ekklesiologi*. I: Sæter, K.W og Tangen, K.I *Pentakostale perspektiver* Kyrkefag Profil nr.23 s. 165 – 186 Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS

Hegstad, H. (2009) *Den virkelige kirke*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag

- Hegstad, H. (1996) *Folkekirke og trosfellesskap: Et kirkesosiologisk og ekklesiologisk grunnproblem belyst gjennom en undersøkelse av tre norske lokalmenigheter*. Trondheim: Tapir
- Hegstad, H. (2015) *Gud, verden og håpet Innføring i kristen dogmatikk*. Oslo: Lunde Forlag AS
- Hegstad, H. (1999) *Kirke i forandring*. Oslo: Luther Forlag
- Holmberg, A. (2019) *Kyrka i nytt landskap: En studie av levd ekklesiologi i Svenska kyrkan*. Skellefteå: Artos & Norma Bokförlag.
- Iacono, V.L., Symonds, P. & Brown, D.H.K (2016) *Skype as a Tool for Qualitative Research Interviews*. Cardiff: Cardiff Metropolitan University
- Kaufman, T.S., (2012) *A New Old Spirituality for Youth Ministry? Christian Discipleship and Practice in the Norwegian CrossRoad Movement* Journal of Youth and Theology. Volum 11 Number 1 / 2 2012 s. 40 - 58
- Kaufman, T.S, (2017) *A New Old Spirituality? A Qualitative Study of Clergy Spirituality in the Church of Norway*. Oslo: MF Norwegian School of Theology
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015) *Det kvalitative forskningsintervju*. (3.utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lundby, K. (1987) *Troskollektivet: En studie i folkekirkenes oppløsning i Norge*. Oslo: Univeritetsforlaget
- Løvland, R.F. (2021) *Når opprørt hav stilner. En masteravhandling over hvordan norske metodistprester reflekterer rundt sine erfaringer med retreat?* Oslo: MF Vitenskapelige Høyskole
- Nilsen, J.C.R& Repstad, P. (2006) Når mauren også skal være ørn: Om å analysere sin egen organisasjon: I: Wennes, G. & Nyeng, F. (red) *Tall, tolkning og tvil*, s.245-279. Oslo: Cappelen Akademisk.

- Nyeng, F. (2012) *Nøkkelbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori*. Bergen: Fagbokforlaget
- Olsen, H. (2005) «*Fra lærepreken til lysglobe: Ny spiritualitet i statskirkelige menigheter på Sørlandet*» I: Repstad, P. og Henriksen, J.O. (red) *Mykere kristendom?: Sørlandsreligion i endring*, s. 121-134. Bergen: Fagbokforlaget
- Olsen, H. (2006) *Spiritualitet: En ny dimensjon i religionsforskningen*. Kristiansand: Høgskolen i Agder
- Repstad, P. (2007) *Mellom nærhet og distanse. Kvalitative metoder i samfunnsfag* (4.utg.) Oslo: Universitetsforlaget
- Råmunddal, L. (2020) *Bygge kirke. Bidrag til en teologi for menighetsutvikling*. Kristiansand: SJLT Publishing
- Sheldrake, P. (1995) *Spirituality and History*. New York: Orbis Books
- Tangen, K.I. (2013) *Pentakostal spiritualitet- som senmoderne filosofi og teologi?* I: Sæther K.W. *Kristen spiritualitet: Perspektiver, tradisjoner og uttrykksformer*. s.125-144. Trondheim: Akademika forlag
- Tjora, A. (2017) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3.utg) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Tveitereid, K. (2018) *Bredde og dybde, tidsavgrensning og kontinuitet – Nødvendige motsetninger i kirkelig trosopplæring?* I: Graff-Kallevåg K.og Kaufman T. S. *Byggekløss-spiritualitet? En studie av spiritualiteten i Den norske kirkes trosopplæring*. s. 188 – 207 Oslo: IKO-forlaget.
- Tønnesen. A.V. (2014) *Grunnlovens ekklesiologi – en tolkning av den nye § 16 i historisk perspektiv* I: Tidsskrift for praktisk teologi 2- 2014 s. 3 – 11 Luther Forlag

8 Vedlegg

Skjema for samtykkeerklæring i tråd med Sikt/NSD`s retningslinjer og intervjuguide.

8.1 Samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet «Ekklesiologisk forflytning»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er utforske hvilke faktorer som kan ligge til grunn for at noen velger å skifte tilhørighet i det kirkelige landskapet. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltagelse vil innebære for deg.

Formål

Dette forskningsprosjektet er en masteroppgave i teologi. Formålet er å utforske grunner og sammenhenger til at en gruppe mennesker velger å skifte kirkelig tilhørighet. Vandringsaksen fra moderat-karismatiske trosfellesskap til folkekirketilhørighet er det ønskede brennpunktet i dette prosjektet.

Ordlyden i problemstillingen er ikke helt fastspikret ennå, men tematikken er:

«Hvilke faktorer og valg kan ligge til grunn for at en gruppe mennesker med bakgrunn i moderat-karismatiske trosfellesskap velger å flytte kirketilhørighet til folkekirken?»

Tematikken vil bli forsøkt besvart gjennom analyse av intervjumateriale fra dybdeintervju med fem informanter som har foretatt oppgavens definert forflytningsprosess.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Professor Tone Stangeland Kaufman ved MF Vitenskapelige høyskole er veileder for masteravhandlingen og ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du er en person som har foretatt en forflytning i kirkelandskapet og som derfor er aktuell som informant. Jeg har lite kjennskap til hva forflytning i kirkelandskapet innebærer for deg, eller i hvor stor grad du selv ser på forflytningen som en vandring fra en sammenheng til en annen. Dette blir det imidlertid spennende å finne ut av og høre mere om.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du samtykker i å delta, innebærer det at du svarer ja til et dybdeintervju om temaet «din forflytning i kirkelandskapet». I intervjuet blir du stilt spørsmål om din bakgrunn, og grunner og sammenhenger til at du har havnet der du er i dag. Selve intervjuet vil anslagsvis vare i ca 90 minutter. Under intervjuet vil det bli gjort lydopptak som senere vil transkriberes av undertegnede og gjort tilgjengelig for veileder.

Det er frivillig å delta.

Det er frivillig og delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Masterstudent og veileder vil bare bruke opplysninger om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Opplysningene vil kun være tilgjengelig for nevnte personer. For å sikre at ingen andre får tilgang til opplysningene vil navn og kontaktopplysningene dine ikke bli nedtegnet sammen med det transkriberte materialet fra intervjuet. Ditt navn og din signatur vil kun være fysisk lagret på samtykkeskjemaet. Samtykkeskjemaet vil bli makulert etter prosjektets slutt. Lydopptaket vil kun bli lagret på én enhet, og vil bli slettet etter transkribering. Datamaterialet vil anonymiseres slik at informanter ikke kan gjenkjennes i masteroppgaven eller i eventuelle andre publiseringer av forskningsprosjektet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.05.2023. Etter endt prosjekt vil samtykkeskjema makuleres og lydopptak og transkriberte tekster slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

-innsyn i hvilke personopplysninger som er registret om deg,

-å få rettet personopplysninger om deg,

-å få slettet personopplysninger om deg,

-å sende klage til Datatilsynet om behandling av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra MF har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

MF Vitenskapelig Høyskole ved Professor Tone Stangeland Kaufman på telefon 98824080 eller e-post tone.s.kaufman@mf.no

Du kan også kontakte vår personvernkontakt på MF, Berit Widerøe Hillestad på e-post personvern@mf.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: NSD- Norsk senter for forskningsdata AS på e-post personvernstjenester@nsd.no eller på telefon 55582117

Med vennlig hilsen

Tone S. Kaufman

(Forsker/Veileder)

.....

(Masterstudent)

8.2 Intervjuguide

Innledningsspørsmål:

1.Hva har vært viktig for deg med tanke på din forflytning i kirkelandskapet? (Fortell din egen historie fritt)

Tema 1: Er det hendelser, vendepunkt eller livsendringer som kan ha vært av medvirkende årsak til forflytning?

2.Når i livet skjedde forflytningen?

3.Hvordan vil du beskrive prosessen?

4.Var det en brå hendelse, en prosess, et bevisst valg- eller noe som bare skjedde?

5. Kan du definere spesifikke faktorer som var av betydning?

6..Kan du beskrive endringer i deg/ditt liv som du tenker kan ha vært utslagsgivende for din forflytning?

Hvilke «indre» faktorer tror du kan ha vært av spesiell betydning?

(eks: skifte av perspektiv, personlig modning, utdanning)

Hvilke «ytre» faktorer tror du kan ha vært av spesiell betydning?

(eks: familie, barn, ekteskap, andre livshendelser)

Tema 2: Hvilke faktorer ifht kirkesammenhengenes overordnede egenart og teologi kan ha vært av betydning for din forflytningen?

7.Hvordan vil du beskrive kirkesammenhengen du var en del av tidligere?

8.Hvordan vil du beskrive sammenhengen du er en del av i dag?

9.Hvordan vil du beskrive de tydeligste ulikhetene i de to sammenhengene?

10. På hvilken måte ble sammenhengenes overordnede egenart avgjørende for din forflytning?

Teologi:

11. Har teologi vært av betydning for din bevegelse i kirkelandskapet?

I tilfelle ja – på hvilken måte? – Hvilken teologi eller teologiske områder har vært av betydning?

12. Hva med teologien eller forståelsen av hva kirke er? Opplever du å ha en annen kirkeforståelse nå enn tidligere?

12. Kan du beskrive på hvilken måte din teologi eventuelt har endret seg?

Hva tror du dette skyldes?

Tema 3: Er det faktorer ved spiritualitet og trospraksiser som har hatt betydning for forflytningen?

Spiritualitet (din form for åndelighet):

13. Hvordan vil du beskrive ditt trosspråk/din spiritualitet i dag?

15. Har dette endret seg? Kan du identifisere hva som eventuelt har endret seg?

I tilfelle ja - hva tror du har påvirket en slik endring?

16. Har du noe du definerer som et spirituelt «morsmål»/ foretrukket trosspråk? Beskriv.

17. Var det noe ved spiritualiteten i din tidligere sammenheng du opplevde spesielt krevende?

18. Er det sider ved din nåværende sammenhengs spiritualitet som oppleves krevende?

Trospraksiser (din trosutøvelse i hverdagen):

19. Hvordan var dine trospraksiser mens du var del av den tidligere sammenheng?

20. Hvordan er dine trospraksiser i dag?

21. Om det er forskjeller i dine trospraksiser før og nå – hva er de viktigste forskjellene?

22. Kan du beskrive positive og negative sider ved dine trospraksiser både tidligere og nå?

Annet:

23. Er det andre ting du tenker på som vi ikke har snakket om?